

RAPALLO

ISTRA

12. XI. 1920

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

NEPRAVEDAN UGOVOR

Ugovor u Rapallu rješio je privremeno jedno od najdelikatnijih pitanja, koja su zabrinjavala poslijeratnu Evropu. Tim ugovorom polučen je kompromis u rješavanju jadranskog pitanja, i u sporu između Jugoslavena i Talijana, koji je postao akutan već iz potpisa Londonskog pakta.

Ugovor u Rapallu imao je dva preteče, koji su kušali da odlučno riješe pitanje Jadrana.

Prvi je bio Londonski pakt, koji je potpuno zadovoljavao jadranske težnje Talijana i stvorio od jadranskog mora talijansko jezero, taj tajni ugovor između Engleske, Francuske i Rusije s jedne i Italije s druge strane, koji je Italiju uveo u rat, stvarao je od Italije apsolutnog gospodara na Jadrani i Balkanu i davao joj preko milijun Slavena. On je pretpostavljao »uvećanu Srbiju i umanjenu Austriju« kako se izražavao tadašnji talijanski ministar predsjednik Sonino, i bio protivnik ujedinjenju južnih Slavena, koje se u Italiji smatralo glavnim protivnicima na Jadrani. Taj pakt je k tome bio i po svojoj tajnosti i po svom sadržaju protivnik demokratskim principima, koje su saveznici proklamirali.

Drugi preteča Rapallskog ugovora bio je Rimski pakt, kojim se Talijani i Jugoslaveni obavezuju riješiti pojedine teritorijalne sporove na osnovu načela narodnosti i prava samoodređenja naroda. »Skupinama jednog naroda priznat će se i zajamčiti pravo na poštovanje njihova jezika, njihove kulture i njihovih moralnih i ekonomskih interesa«.

Ta dva ugovora su prethodila rješavanju jadranskog pitanja u Rapallu. Između njih nije međutim postojala samo ta razlika, što je Londonski pakt bio aneksnionistički i antidemokratski, a drugi pravedan i demokratski, već što je glavno: Londonski pakt je bio pravno valjan, jer su na njemu bili pravnovalni potpisi opunomoćenika Engleske, Francuske, Rusije i Italije, dok je Rimski pakt bio tek ugovor između privatnika nepovlašćenih od svojih vlada da pregovaraju i prema tome imao samo moralnu a ne pravnu važnost.

Zato se Italija i mogla na konferenciji mira u Versaillesu da postavi s Londonskim paktom u džepu, da traži ispunjenje londonskih obećanja. Taj pakt je istina bio oslabljen ulazom Amerike u rat i opće proklamovanim Wilsonovim načelima samoodređenja naroda, ali Italija je tražila ipak njegovu što potpuniju primjenu. Uzalud se tumačilo Italiji da je taj ugovor bio na mjestu jedino protiv Austro-Ugarske monarhije i da nema smisla voditi politiku kilometraže protiv mlade i jugoslavenske države. Tadašnja Italija nije shvatila da se više nego oko granice vodi borba oko principa samoodređenja naroda i tražila je za sebe jednu granicu, koju je odbijalo pučanstvo onoga kraja.

Kada se nije uspjelo riješiti jadranski spor na konferenciji Mira u Versaillesu, nužno se došlo do toga da se pokuša sa direktnim pregovorima.

Kod tih pregovora, koji su počeli da se vode ponajprije u Londonu, da se dovrše konačno u Rapallu, trebalo je primijeniti principe izražene u Rimskom paktu i temeljiti ugovor na volji naroda prijepornih krajeva — ako se htjelo naći put ka čvrstom prijateljstvu jadranskih susjeda.

Sforza, koji je u odlučnim časovima bio ministar spolnih posla Kraljevine Italije htio je kao dobar diplomata kompromis između Londonskog i Rimskog pakta. On je istina odbijao neka prava, koja Italiji daje Londonski pakt i odricao se Dalmacije, ali je s druge strane ipak tražio stratešku granicu. On je smatrao korisnim za Italiju da goji prijateljstvo Jugoslavije ali je smatrao potrebnim jednu granicu savršeniju od one u rimsko doba. Sforza je uspio da dobije zatraženu granicu ugovorom u Rapallu, ali svako se vara ako misli da je Italiji pribavio prijateljstvo Jugoslavije.

Slabosti Rapallskog ugovora su jasnije sada nego ikad. Taj ugovor je prije svega jedan kompromis, koji kao svi kompromisi, nije mogao da zadovolji ni jednu ni drugu stranu. I s jedne i s druge obale Jadrana dižu se prigovori protiv njega. Neopravdano s talijanske strane, a s puno opravdanja s naše.

Taj kompromis nije vodio računa o volji pučanstva prijepornih krajeva i bio je sklopljen u protivnosti s načelima narodnosti i samoodređenja naroda.

Granica koja je postavljena tim ugovorom između Italije i Jugoslavije, je po mišljenju samih tadašnjih talijanskih političara, strateška i prema tome protivna miru. Strateškom granicom ne može da se uzbuđi prijateljstvo naroda, protiv koga je ta granica uperena, a pogotovo ne kad prolazi preko živoga tijela tog naroda.

Rapalskim ugovorom bila je dana zaštita samo talijanskoj manjini u Dalmaciji a ničim nisu bila zaštićena narodna i kulturna prava Slavena u Julijskoj Krajini.

Taj ugovor je sklopljen u isključivom

RAPALLO

Rapallo i Sforza

Grof Carlo Sforza voli isticati kako je uglavnom njegovom zaslugom došlo do Rapalskog ugovora. U njegovim knjigama, prevedenim na naš jezik: »Neimari savremene Evrope« i »Braća a neprijatelji«, često mu se pruža prilika da govori o tom ugovoru koji je odlučio sa sudbinom našega naroda u Julijskoj Krajini. Sforzi je osobito stalo da uvjeri svijet kako se u Italiji izvrgao nepopularnosti samo da sklopi pravedan ugovor i u njemu ostvari uvjete za kasnije dobre odnose između Jugoslavije i Italije. Mora se Sforzi priznati da je spadao donekle u grupu umjerenih Talijana koji se nisu zanosili nacionalnim šovinizmom onih koji su tražili i Dalmaciju. Sforza se od tih uskogrudnih patriota doista razlikovao širim i liberalnijim shvaćanjem, a on je to i kasnije dokazao, jer je svojevoljno ostao u emigraciji kada je Mussolini prisvojio vlast u Italiji.

Kada se hoće općenito prosuditi Sforzu treba sve to imati na umu. Bila bi nepravda, kada bi se na Sforzin liberalizam zaboravilo i u slučaju, kada se hoće ispitati njegova uloga koju je imao pri stvaranju Rapalskog ugovora. Mora mu se priznati liberalnije shvaćanje i iskreno nastojanje koje je išlo za stvaranjem što boljih odnosa između dviju susjednih država. Onim Talijanima, koji su kao ratni plijen tražili za sebe Dalmaciju i koji su se bojali uredjene jugoslavenske države, on je znao odgovoriti: »Zar ste vi Habsburgovci, te mislite da moć Italije može samo da se oslanja na »Rivide et impera«? — No drugo je ovdje za nas važno pitanje, kako je daleko pošao Sforza u svom liberalizmu. Tu se može općenito reći da se sa Sforzom desilo ono što se obično dešava u takvim slučajevima kod ljudi koji se tako dugo drže svojih načela dok to dobro dolazi interesima njihove zemlje. U sukobu takvih interesa i načela, pravednost postaje sporednijim pitanjem o kojem je najbolje i ne raspravljati. Sforza dakako ne bi rado priznao da je bio nekonsekventan uvjerenju, koje je on trebao imati kao liberalac, u onom času kada je tražio da pod Italiju pripadne područje zemlje sa slavenskom većinom. Međutim nije ni sam Sforza u svojim spomenutim dvjema knjigama, braneći Rapalski ugovor, nije mogao navesti druge razloge od onih vojničke prirode. Treba mu priznati da je iskren kao, pomalo hvaleći se, veli da je Italija ugovorom u Rapallu dobila najpotpuniju granicu: Alpe, kakvu nije imala ni za vremena rimskog carstva. Kada te svoje riječi hoće Sforza uljepšati citirajući poznate Danteove stihove o Kvarneru koji zatvara i oplakuje granice Italije, onda je to samo sentiment kojim se njimalo ne može prekriti gruba stvarnost da je u Rapallu odlučeno o sudbini naroda protivno od volje njegove većine. Kakvim razlozima bi nas Sforza mogao uvjeriti da je pogadjanje o sudbini Istre, Trsta i Goričke bilo naprednije i moralnije od pogadjanja koja su se vršila u onim nažalost još uvijek odveć blizim feudalnim vremenima, kada se narodi nisu priznavali kao organizmi sa svojim pravima, nego su naprosto smatrani kao predmeti, kao roba. Kada Sforza opetuje priče talijanskih nacionalista o žrtvama Italije u svjetskom ratu, o pol milijuna poginulih, u ime čega je ona stekla pravo na krajeve u kojima su nje-

ni sunarodnjaci u manjini, time dokazuje samo to da se nije znao lišiti onih predrasuda koje znače često predbaciti svojim protivnicima. Zar naš narod mora danas plaćati danak u krvi i robovanju zato što su decenijama talijanske generacije odgajane i što su ginule u zabludi za imadu pravo na krajeve o kojima im nikada nije rečena istina sa strane onih koji su ih gonili na klanje? Istina je da Sforza nije bio mišljenja da bi ostvarivanje talijanskih iredentističkih snova bilo vrijedno ulazanja u rat, ali je on bio onaj koji je sa zadovoljstvom pratio kako se stara Austrija zapliće u sve teže probleme nadajući se da će toj starici uskoro kucnuti zadnji čas i da će Italija »sama po sebi moći požnjati plodove historijskog razvoja«. Da su plodovi te žetve imali biti 650.000 Hrvata i Slovenaca dokazao je Rapallo. Pored svega liberalizma, pored njegove emigracije, ne možemo grofu Sforzi dopustiti da se on načelno i u suštini razlikovao od ostalih talijanskih nacionalista. Razlika je bila samo u stupnju. On je sam rekao da je Rapalskim ugovorom i ponudom talijansko-jugoslavenskog prijateljstva htio ostvariti uvjete za talijansku političku penetraciju prema istoku. U pitanju Julijske Krajine Sforza je daleko zaostajao za onim Talijanima koji su, kao na pr. Salvemini, tražili manje tudjega zemljišta i manje naroda drugoga jezika. To objašnjuje i današnji Sforzin odnos prema talijanskoj emigraciji koja je i u socijalnim i političkim shvaćanjima daleko ispred njega.

Ništa bolje ne označuje Sforzu nego kada opravdava zašto je bio nepopustljiv u pogledu Zadra: »Na ovu nepopustljivost nije me poticala samo ljubav prema Zadru, — kaže Sforza — tome biseru talijanske umjetnosti; ja sam se bojao da bi dobri talijansko-jugoslavenski odnosi — za koje sam držao da su potrebni talijanskoj političkoj ekspanziji prema Istoku — mogli biti kompromitovani ili ugroženi, ako bi jedan mlad i vatan narod kao što je jugoslavenski, u nastupu nacionalističke groznice, htio da denacionalizira Zadar« (Sforza: »Neimari savremene Evrope«).

Za to, što je tu rekao Sforza, sofizam je najblaži izraz. Ne znamo koga bi on mogao uvjeriti da Italija ne posjeduje Zadra iz uzroka političke ekspanzije već samo »iz ljubavi prema tome biseru talijanske umjetnosti«. Riječi o nacionalističkoj groznici Jugoslavena koja bi denacionalizirala Zadar, djeluju danas kao ironija koja se u prvom redu odnosi na samoga Sforzu, jer stupanj nacionalističke groznice malo gdje stoji tako visoko kao u Italiji i nitko ne vodi tako barbarsku politiku denacionalizacije kao ta država. Argument s kojim je Sforza 1920 godine htio baratati u prilog Italije, danas se može najviše upotrijebiti protiv nje same. Ako se hoće narode sačuvati od nacionalističke groznice i odnarodnivanja — u čemu se potpuno slažemo s grofom Sforzom — onda bi današnjoj Italiji trebalo prvotno oduzeti pravo da upravlja pripadnicima drugoga jezika.

Sforza je kako više puta ističe, Rapalskim ugovorom htio sačuvati mogućnost dobrih prijateljskih odnosa između Jugoslavije i Italije. U prilog tome navodi, da je moralno Rapalski ugovor pretstavljao prvi mir poslije rata, sklopljen po slobodnom pri-

prijepornih krajeva, ne štiti manjine pale pod Italiju iz povučene strateške granice. Takav ugovor ne može da bude čvrsti temelj za prijateljske odnose između Italije i Jugoslavije.

U času kada se u Evropi Italija postavlja na čelo onih koji traže reviziju mirovnih ugovora i mi možemo i moramo istaći, da je i nama nanese nepravda i mi možemo pokazati na jedan ugovor, koji ne želimo da postane grobni kamen našeg naroda u Julijskoj Krajini: to je Rapalski ugovor

stanku i već samim time da je stvorio pogodnu atmosferu za nove plodonosne sporazume. Taj »mir po slobodnom pristanku« sklopljen je stvarno pod pritiskom vevlasti i pred neprestanom prijetnjom »plikacije londonskog pakta. Stvar pak sa Zadrom ne može se shvatiti nego kao ubod u tijelo, a to se ne priredjuje onome s kime se želi biti u prijateljstvu.

Razvijajući se iz aristokrate u demokratu i liberalca Sforza je zaostao otraga, više nego što možda sam misli.

M. Rojnić.

NAŠA EMIGRACIJA I RAPALLO

Rapallo je naš žalosni dan. I više nego samo po tome, što nas taj dan sjeća na ugovor, koji je prije trinaest godina potpisan u Rapallu između Jugoslavije i Italije kojim smo mi u Julijskoj Krajini ostali izvan granica Jugoslavije. Rapallo nam ne evocira sam taj dan, značajan i koban.

Uz uspomenu na Rapallo mi danas vežemo sjećanje na svu našu trinaestgodišnju prošlost i današnju tešku realnost, koja se dnevno odigrava na malenoj pozornici, što se zove Julijska Krajina i u kojoj je glavni junak tragedije naš izmučeni čovjek.

Uz Rapallo mi vežemo i jedan program. Program naše budućnosti, boljeg i sretnijeg života za naš narod u Julijskoj Krajini i bolje budućnosti naše zemlje.

Za nas Rapallo nije samo dan žalosti, dan, u kojem gledamo kroniku krvavih događaja i nepravda, da ih osudimo ili da pokažemo solidarnost s onima našima, koji na svojoj zemlji stradaju.

To bi bilo premalo. I to ne bi bilo životno. Jer: mi smo tu. Naš narod u Julijskoj Krajini živi. Naša emigracija živi. I mi taj životni elan moramo pokazati. Dokazati pravo na život. Volju, snagu i aktivnost. I smišljen zajednički rad. Da se za nas zna. Da si ne izmolimo milost, već izvostimo pravo na život. Tu našu volju, taj naš zahtjev moramo pokazati upravo na dan Rapalle. Na dan, koji je samo momentano skrenuo tok zbivanja izvan normalnog puta.

Naše emigrantske organizacije, u ime čitave naše emigracije, obilježuju taj dan svojim priredbama, na kojemu se jače no na ikoli drugi dan moraju manifestirati naše želje i težnje. I usmjereni rad prema jednom jasno obilježenoj zadatku. U znaku aktivnosti i požrtvovnosti, koja mora da izbija iz naših redova.

VPLIV RAZNARODOVALNEGA DELA FAŠISTOV

Italijanska fašistična vlada se je s svojim raznarodovalnim geslom lotila najprej narodnih šol svojih manjšin. Ker je dobro vedela, da bo na ta način najbolj uspešno napredovala pri svojih političnih načrtih. Zaprla je manjšinske šole in jih poitalijančila, izgnala in pozaprla tujerodne učitelje ter končno prepovedala še tisto malo število učnih ur, ki so bile na razpolago tujerodni mladini za učenje svojega materinega jezika. Ker je poleg tega izdaja neitalijanskih knjig zelo otežkočena, je s tem tujerodnemu ljudstvu, zlasti pa mladini, popolnoma onemogočeno dobro poznavanje lastnega jezika. Seveda se to pri primorskih in istrskih Jugoslovanih mnogo bolj občuti, kako pri tirolskih Nemcih, ker je tu tudi teror potencialen. V dokaz kako razdiralen vpliv ima ta italijanska politika na jugoslovansko in nemško manjšino naj navedemo dve značilni pismi, poslani iz tistih krajev. Prvo je slovensko in je prišlo iz slovenske Benečije, kjer se slovenski jezik še komaj drži. Pismi se dobesedno glasita tako le:

Čenjeni gospodi
kajor smobili ostali v besedi oprostite mi ce vi poslamo tri slikenarete shupaj na cribu Triglav 15 ta meseza.

Zupam v vašo dobroto da baste sudovolni spriemiti.

Vas posmi vas, da bi biti taho dobri poslati tri drige slike hismo naredili v kupaj na Triglav. Zupam v vašodobroto da boste tolho prizni poslati.

Mi vsi vas srčno posdravimo želendovi vse dobro.

Pismo je priobčeno z vsemi tiskovnimi in slovničnimi napakami! Zgleda pa da številne napake niso nastale radi slučajne nepazljivosti pisca! Drugo pismo je iz Južne Tirolske in je bilo priobčeno v zadnji številki lista »Südtiroler«, dne 15. oktobra. Glasl se:

Liesete sevester Maria
Ich vinde dir ain naies Jar mit filem Fraiden. Ich pite dich ven du mier in par sci prinset oder ain radl. Ich vinde dir file csundhaid dises vinset dir den pruder Stefan. Ich pite dich ven du komset zu uns

Vijesti iz Julijske Krajine

UAPŠENJA U GORICI

Gorica, koncem oktobra. Ovdajšnji karabinjeri odveli su u zatvor na nalog goričkog suda Rajmunda Blažiča od Antuna, 29 godina starog iz Gorice, Franju Mozetiča 42 godine starog iz Svete Gore, Josipa Furlana od Josipa i Jelenu Svilligo, rođenu Hočevar iz Gorice, 48 godina staru. Karabinjeri su uapsili i postolara Antuna Bezeglava, pok. Antuna. On će morati odsjediti godinu dana zatvora, radi toga što se nije na vrijeme odazvao vojnoj dužnosti.

APŠENJA U IDRILJI

Trst, novembra. Finacijska straža u Idriji odvela je u zatvor Josipa Velikanju od Luke i njegovog brata Franju, 20 godina starog. Obojica su optuženi jer da su tajno proizvodili spirit. Njihov je položaj, kako javljaju listovi, gori u toliko, jer da su kod uapšenja iskazali lažne generalije. Zbog iste stvari prijavljeni su vlastima i 50 godišnji Luka Velikanja, sin Franje i 39 godišnja Ivana Lapažne.

Kako fašisti gospodare u našim općinama

Lanišče, novembra. — Mi smo dobili u Lanišću općinu ali ne funkcionira kako treba. Kako smo se odijelili od općine Buzet imali smo prištedjenih novaca nekoliko stotina hiljada lira a sada kako doznajemo danas je na našoj općini isto toliko hiljada duga. Ovo je svakako primjer uzornog fašističkog gospodarenja. — (Čič.)

PRED ZIMU...

Podgorje, novembra. — Kobni su nas dani i vremena dostigli. Ne znamo kako ćemo da proživimo, svakim danom ide nam sve gore i gore. Ljetinu smo ove godine imali vrlo lošu, te se u čudu pitamo što će s nama ove zime biti. Vlast na to nimalo ne misli nego se samo gradi i gradi u vojničke svrhe. Napravili su nam cestu do Vodica i kako čujemo još će i dalje. Gradi se također nova cesta od nas prema Trstu, a također napravili su cestu na naš ponosan Slavnik. Ne znamo komu će služiti ovolike ceste; svakako za našu dobrobit u ovim krajevima ne će služiti, jer mi nemamo šta da po ovim cestama vozimo osim kamenja kojim smo obilato od prirode obdareni.

MJESTO REALNE POMOĆI — ARNALDOVA STABLA

Vodice, novembra. — Konačno se kod nas svršilo sa radnjom na cestama i vodovodu, a od čega nemamo nikakove koristi. Sada su počeli na novo kopati jedan veliki rezervoar na tako zv. brijegu Lipica. Ne znamo kome će služiti rezervoar, jer se k njemu ne može ni doći budući je u samom kamenju, pa bez puta i staze. Kako smo bili javili da nas je prošle godine uništila suša i tuča, to sada javljamo još i to da nam se ove godine smilovala općina i za onu štetu koju smo imali poslala je svakom seljaku 10 komada Arnaldovih stabla da ih posadi. Dogodilo se da nakon 8 dana što smo posadili ova stabla, da su ih četvorici seljaka posjekli i to baš onima koji su se najviše zalagali i protežirali da ih se posadi i brižno čuva. Nije ostalo samo kod ove štete nego ovaj četvorici dogodilo se je još i veća šteta. Jedne im je noći uništena bila na njivama sva priroda. Povedena je velika istraga o tim stablima ali do danas bez rezultata. Većina ovih stabla se i posušila, a ono što je ostalo dobili smo nalog da ih moramo zalijevati vodom, jer ako se koje stablo još posuši da će biti na našu odgovornost. Sa ovom Arnaldovim stablima zasadili su također komad crkvenog zemljišta, koji moramo da stražimo i to po jedan čovjek od svake kuće danju i noću.

Inače ove nam je godine ljetina bila vrlo loša. Neznamo kako ćemo dočekati i proći kroz zimu. Sve što može hotati dalo se na švercanje iz slobodne riječke zone. — (Čič.)

V ENEM MESECU NAD 1.500 KONKURZOV

Trst, novembra. — V kako rožnat položaj vodi italijanski fašizam gospodarstvo, dokazuje velikansko število konkurzov raznih podjetij. V samem mesecu aprilu t. l. je bilo po vsej Italiji kar 1509 konkurzov! Od teh jih odpada 915 za veće tvrdke, 571 na manjše, 23 pa na razne anonimne družbe.

BEDA NAŠIH KMETOV

Reka, novembra. — Gospodarske razmere našega kmeta so ponekod take, da se jih ne da popisati. Kruha ne poznajo več, preživljajo se le s krompirjem — seveda dokler ga imajo — ki ga jedo tudi za zajtrk. Med take vasi spada tudi Mala Bukovica, kjer je več kmetov, ki so pred nekaj leti imeli še štiri do pet krav poleg druge živine, katerih hlevi so pa danes prazni. Pred dnevi so lizirjevalci iz Bistrice odgnali kmetoma Deželicu in Lariču še zadnje živinče iz hleva. Oba, zlasti drugi, imata polno nedoraslih otrok, ki bodo morali radi neplačanih davkov in drugega dolga kmalu na cesto. Pa tudi drugim Bukovčanom se ne obeta boljše. Saj jim je sam sodnijski lizirjevalni organ (Italijan) svetoval, naj se združi več vasi in naj skupno poročajo Mussoliniju o bedi, v kateri živijo.

PITANJE VODE U ISTRI

Velike parade kod otvorenja prve grane vodovoda u Bujama

Buzet, novembra. — U nedjelju dne 5. ov. mj. uz velike parade obavljeno je otvaranje prve grane istarskog vodovoda, što je dosada izradjen od Buzeta do Buja. Voda se uzimlje na izvorima kod Sv. Ivana pod Buzetom. Tu su podignute zgrade za prikupljanje vode i filtraciju. Odavle ide po dolini Mirne do Sv. Stjepana, gdje se pomoću jakih sisaljka diže u rezervoare, koji su 350 metara nad morskim razinom da može odavle biti razdijeljena i na viša mjesta nego li su sami izvori. Dosada izradjeni kanal od Buzeta do Buja je dug 35 km te tvori glavnu granu. Izradba ove grane je koštala 32 milijuna lira, a radilo se je 28 mjeseci.

Fašistička vlada smatra ovaj vodovod jednim od svojih najvećih radova što ih je izvršila u svojih 11 godina vladanja pa je zato na otvorenje poslala ministra za poljoprivredu i šume i državnog podtajnika za bonifikaciju. Najprije su išli u Buzet, gdje su ih dočekale sve važnije ličnosti istarskih političkih, upravnih i vojnih vlasti. Razgledali su instalacije u Sv. Ivanu, pa svečanom ceremonijom otvorili fontanu u Buzetu. Odavle su išli u Sv. Stjepan gdje je stavljena u funkcioniranje sisaljka. Glavna svečanost vršila se u Bujama. Putem su također otvarali razne fontane u Livadama, Oprtlju, Sv. Luciji. U Bujama su bili sakupljeni svi općinski načelnici, fašistički tajnici, mladi fašisti i podređene organizacije. Ministar Acerbo je u svom govoru naglasio da Mussolini izvršava svoja obećanja i za ovu blagodat imaju Istrani da zahvale samo njemu. Poslani su telegrami kralju i Mussoliniju. Mussolini je u Buje poslao opširan telegram, u kojemu između ostaloga veli: »Liktorski znak definitivno posvećuje novu Italiju u granicama, koje je označio August na početku carstva, o kojima je u mračnoj eri političke desorganizacije sanjao Dante, a koje je stekla naša generacija najtežom žrtvom, pobjedom kod Vittorija Veneta. Lav Svetog Marka

može da konačno otvori svoju knjigu, jer na granicama Alpi bdije cijela Italija sa poviješću od 3000 godina, sa uzbuđenom svijesću svoje snage, univerzalne misije i neoborive sudbine».

Nema sumnje da je pitanje vode u Istri od najveće važnosti. 300.000 stanovnika na površini od 3700 kilometara su skoro svim, osim Pule i okolice, pili vodu iz lokava. Takovih lokava je u Istri oko 2000. Već austrijska vlada proučavala je nacrt pokrajinskog sabora godine 1900. Ali i vlada i pokrajinski sabor, koji je bio većinom u talijanskim rukama zaustavili su se samo na nacrtima, jer su poteškoće bile velike, a bilo je nezadovoljstva i među samim općinama. Ni Italija nije pristupila izvođenju plana, premda su svi Istrani reklamirali samo vodu. Nu sada se Istra nalazi sasvim u drugom položaju. Ona graniči sa Jugoslavijom pa je uputno da je snabdjevena svim strateškim potrebama. Eto proširenje i gradjenje novih cesta i 1928 uzet je u pretres stari nacrt za vodovod nešto ispravljen. Obrazovan je konsorcij države, pokrajine i općina kuda ima proći vodovod. U proračunu troškovi su predviđeni za 350 milijuna. Država se obvezala udjelom od 75 posto, ali radi slabih ekonomskih prilika nisu općine i pokrajina mogle da preuzmu 25 posto, pa je država morala preuzeti danih 20 posto. Počeli su radom, ali su morali opet promijeniti nacrt i prekinuti posao. Tekar 1932 se nastavilo poslom.

Talijanske novine su posvetile cijele stranice otvorenju ove grane vodovoda i vele da će se Istra preporoditi, jer je sada pripravna da opet bude onako bogata i plodna kako nije bila od vremena Cassiodora, prefekta bizantijskog carstva, kad je ostao začudjen njezinim blagostanjem. Jedino što smo opazili da se ne spominje, koliko će pojedine općine plaćati za trošenje vode, odnosno koliko će naši ljudi biti opterećeni.

„POPOLO DI TRIESTE“ UDARA PO TRŠČANIMA

Slaba svjedodžba tršćanskog patriotizma

Trst, novembra. Pod naslovom »Quando «Il Popolo di Trieste» iznosi jednu noticu sa dosta ironije, koja njega kao i »patriotski Trst zaista udara u glavu«. Svi su talijanski gradovi ovih dana, u povodu 15 godišnjice talijanske pobjede kod Vittoria Veneta, kaže »Popolo«, proslavili taj dan i poklonili se pred spomenikom palima u ratu. Trst to nije učinio, jer on nema spomenika.

Ove lamentacije »Popola«, kako sam kaže, nisu od jučer. To je stara pripovijest, a on se na nju osvrće u vrlo kratkoj notici. Neugodna tema. Trst je zadnji, kaže »Popolo«, a trebamo biti ako ne prvi, barem među prvima. Jer 15 godina je već prošlo, i što se još čeka? — pita »Popolo«. Slabu je svjedodžbu dao Trst sebi i građanima Trsta za njihovo talijanstvo.

TRGOVCIMA U TRSTU TREBALO BI POOSTRITI PAMET...

jer ne skidaju zastave na vrijeme

Trst, novembra. »Il Popolo di Trieste« donio je 7. o. mj. ovu značajnu noticu: »Još su se jučer mogle vidjeti zastave nad vratima mnogih trgovina. Nije prvi puta, da pišemo o ovoj stvari i bilo bi dobro, da napokon jedna izvjesna kategorija rastreženih trgovaca bude pozvana da poostri malo svoju memoriju. Predložimo, da trgovci za svaku zaboravljenu zastavu, što ju ostave visjeti, da plate Savezu dobrotvornih društava stranke globu od 50 lira. Prijedlog će biti sigurno simpatično primljen čak i oduševljeno sa strane trgovačkog društva!»

„ZLATA“ FAŠISTOVSKA MLADINA

Gorica v oktobra. — Znana je nadutost in domišljavost fašistične mladine zlasti tiste, ki je v uniformi. Saj se zbirajo tu le elementi, ki po svoji »bojevitosti« naravi ne spadajo drugam kot v te vrste, le žal, da imajo preveliko moč in oblast. Ta mladina ne spoštuje v svoji veliki oholosti niti starosti. Pred kratkim je šel neki 83letni starček Srebrnič po stopnicah v gostilno. Ko je bil še pri vratih, sta nenadoma prišla iz gostilne dva mlada millénika. Odrinila sta starčka, ki se ni mogel dovolj hitro umakniti, tako brezobzirno, da je padel po stopnicah, in nato ne meneč se zanj hitro odšla. To je slučajno videl starčkov sin, ki je v sveti jezi stekel za nadutežima in ju pošteno premikastil. Za to svoje pošteno delo je moral v zapor. Preiskava pa je pokazala, da ni on pri tem ničesar kriv in so ga radi tega morali izpustiti. Seveda millénikom se ni še do danes ničesar zgodilo.

OTVORITEV JAVNIH DEL

Trst, novembra. — Dne 28 oktobra so otvorili z velikim pompom nekaj javnih del. Avtomobilska cesta Trst—Reka je odprta prometu. Tako je sedaj vsa projektirana cesta Turin—Reka dovršena in odprta

BALILSKI DOM U DEKANIMA

Dekani, novembra. — Sve veću pažnju posvećuju koparski fašisti propagandi među slovincima u Dekanima. Ove su godine došli ovamo na dan svoje svečanosti pohoda na Rim pokrajinski sekretar Dopolavora Nasi i inspektor stranke zloglasni Nino de Petris (bivši Petrič) i mnogi drugi koparski fašisti da prisustvuju otvorenju novog balilskog doma. Za ovaj su dom potrošili ništa manje nego 70.000 lira. Unutrašnje uređenje je u silnom kontrastu sa siromašnim kućicama i javnim zgradama, ali to je učinjeno iz razloga da što više djece privuku u balille.

AKCIJA ZA UNIŠĆENJE SLOV. KATEKIZMA

Zanesljiva poročila vedo, da se akcija za unišćavanje slovenskega katekizma reš uvaja tudi v goriški deželi. Iz hribov okoli Cerkna poročajo, da so ponekod dejansko plenili katekizme. Karabinjeri so po višem ukazu hodili po hišah in zahtevali, naj jim domači dajo slovenski katekizmi. Ta način plombe pa ni pokazal znatnih uspehov, ker ljudstvo seveda taj, za hujše nasilje pa niso dani ukazi. Pomagali so si potem tako, da so v šoli otrokom naročili, naj prinesejo s seboj katekizme. Češ da se bodo v šoli iz njih učili. Drugi dan so jih otroci res prinesli. Učitelj je knjige pobral in jih izročil navzočim orožnikom, ki so že prišli po svoj zaželjeni plen. Višje oblasti sicer taje tozadevne ukaze, toda jasno je, da orožništvo ne bi na svojo roko tako ravvalo. Manever je zamišljen po znani italijanski metodi: pleniti sporadično zdaj tu zdaj tam, dokler ne bo vsa dežela očišćena slovenskega katekizma, seveda »brez vednosti vlade«.

(Ponedjeljski »Slovenec«).

ŠE O PREMESTITVI GORIŠKEGA KVESTORJA IN PREFEKTA

Ljubljana, novembra. — Pred nedavnim je bil nenadoma premešćen goriški prefekt Trotta, kar je za naš list poročal. Sedaj pa mu je sledil prosluli kvestor Modesti, ki je premešćen z udobnoga goriškega stolčka v Bologno. Naše prebivalstvo se je vendar enkrat oddahnulo in se odkrižalo enega svojih najhujših sovražnikov. Priljubljen ni bil niti v italijanskih in fašističnih krogih. »Il Piccolo« in »Il Popolo di Trieste« so mu posvetili le par besed v slovo. Toda njegovo ime bo ostalo marsikje v bridkem spominu. Najveći del gorja, ki ga je dobilo goriško ljudstvo, je delo Modestija. Koliko naših ljudi je raztresenih po Italiji v ječah, na otokih, radi premešćenja? Vse to je većinom njegovo delo. O vzkrokih premešćenja krozijo različne vesti. Še pređen pa je bil premešćen, se je baje hotel še enkrat znešti nad našim ljudstvom, kar pa je preprečil prefekt, fašist sicer, a vendar bolj uvideven mož. Zgodilo se je takole: V Kronbergu pri Gorici stoji spomenik na čast ital. oficirju Giurattiju, ki je padel v svetovni vojni. Napis na tem spomeniku se je radi čisto vremenskih vzrokov pokvaril, tako da je razpadel. To »ugodnost« je hotel kvestor Modesti takoj izrabiti in uprizoriti velik progon nad našim ljudmi. Temu se je zoperstavil prefekt. Kmalu nato je moral prefekt oditi, a enaka usoda je doletela tudi kvestorja. Ljudem za kvestorja Modestija ni nič žal.

NOVI TRŠČANSKI NAČELNIK

Trst, novembra. — Poznati talijanski »patriota« Piranac senator Giorgio Pitacco nije više tršćanski podesta. Ma da je bio velezasluzan, poslali su ga preko noći u penziju bez običajnog slavošpeva. Sa vremenom doznati ćemo u uzročima njegovoga otstranjenja. Na njegovo mjesto imenovan je poznati Vitto Salem porijetlom iz Portugala, koji je do pred malo vremena bio pretsjednikom židovske crkvene općine. Pošto se dosada na političkom i upravnom polju nije nikada isticao ne može se od njega očekivati nikakvog patriotskog i komunalnog djelovanja. Bit će samo poslušna igračka raznih političara, afarista i intriganata. Sigurno ćemo imati prilike da govorimo o tom novom tršćanskom podestatu.

Vlada je izgleda medju ostalim našla u ovaj čas uputnim da imenuje jednog Židova za načelnika Trsta — što bi imalo podcrtati njezino stanovište protiv hitlerovskih težnja na Jadran.

KOLENDAR »SOČA«

je natisnien in v par dneh, vsekakor pa začetkom tedna, ga bodo dobile organizacije in privatniki, ki so ga naročili. Prepričani smo, da ga bodo naročili tudi oni, ki se za to še niso odločili, kakor hitro bodo koledar videli pri svojem prijatelju. Koledar stane 10 Din. Ta mali izdatek vam bo v polni meri nadomešćen z onim kar vam v koledarju nudimo. S tem da kupujete in propagirate naš koledar, vršite dolžnost emigranta.

Naročila sprejema uprava našega lista: Masarykova ul. 28-II.

POŠILJAJTE NAROČNINO

TIHOTAPSTVO SE ŠIRI.

Ilirska Bistrica, oktobra. — Na Doljnem Zennu pri Ilirski Bistrici so pred kratkem aretirali posestnika Vrha, ki je bil ovaden, da se peča s tihotapstvom. Razmere, ki so zavladale po naših vaseh silijo ljudi, da se ukvarjajo s tihotapstvom ali kakšnim drugim silnim poslom in se vsaj na ta način preživljajo. Naš kmet je bil vafen obdelovati svojo zemljo in se preživljati s kmetijstvom. Danes pa nima od tega prav ničesar ter ne more zmagovati niti davnih bremen, ki ga ženejo na boben.

vođe u tome imperijalistički ciljevi. Niko ne bi sumnjao, da Francuska podupire neorevizionizam iz drugih motiva, nego iz želje, da učvrsti mir.

U toj svojoj knjizi Georges Roux nadalje kaže, da je Francuska snažna, i da bi zato njezin uspjeh bio gotovo siguran. Ona je moralno i materijalno jaka. Francuska je poslije rata finansijski neizmjereno ojačala. Ona je najjača po finansijskim na starom evropskom kontinentu.

Francuska za 60 milijardi zlata i 30 milijardi stranih deviza može, bez krvi, jednostavnim bankarskim presijama da mijenja kartu Evrope. Georges Roux kaže: »Banque de France je kraljica Evrope!«

Pogotovo bi po mišljenju Georgesa Rouxa danas bio momenat, da Francuska posegne u revizionizam, kad se opaža, da su nekoje druge velike sile spremne, da revidiraju radikalno i na način, koji nije povoljan za Francusku čitav mirovni ugovor od 1919 godine.

I Francuska grlješi, da ostaje u intransigentnom antirevizionističkom stajalištu, umjesto da istupi sa pravednim revizionizmom. Pravedan revizionizam, revizionizam, koji neće svršiti ratom, moguć je samo, ako se Francuska angažuje za reviziju. Problem revizije je orema tome osnovni problem francuske politike.

Po tom jasnom i odlučnom zaključku Georgesa Rouxa na desetak stranica tumači razloge koji priječe Francusku, da se uza sve svoje tradicionalno slobodarstvo, do sada nije deklarirala za pravedan revizionizam. On kaže u glavnom ovo:

Politika svake zemlje, u svakom momentu historije, određena je psihičkim, ekonomskim i moralnim uslovima. Tako je tim uslovima određen i stav Francuske prema revizionizmu.

Političke granice Francuske poklapaju se svagdje s njezinim etničkim granicama. Francuska nema u Evropi što više da traži.

Ratovi, koje je Francuska poduzimala u prošlosti imali su svoje razloge i svoje opravdanje. Danas bi rat Francuske bio opravdan samo iz razloga obrane, a nipošto ofenzive. Francuska posjeduje veliko kolonijalno carstvo, koje je zadovoljavajuće. I postala je pacifistička pomalo i zato, jer je — zadovoljna ima možda malo i istine u onome što kažu fašisti i Nijemci (misli Roux) da Francuska želi pošto potom mir, da bi mogla uživati ono što je stekla. I doista Francuska, ne samo da nema teritorijalnih i nacionalnih revindikacija, nego ni ekonomski motivi ne bi mogli više, da je natjeraju na rat. Postoji izvjestan ekvilibrij u francuskoj produkciji i potrebama pučanstva i život je u francuskoj među svim ostalim državama, danas najlakši. Kapitalistička i dobro stojeća nacija ne misli više na avanturu. Nema aristokracije, a nema niti pravog proletarijata, nego samo nepreglednu jednu buržoaziju u nekoliko nijanasa.

I ta buržoazija održava svoj temperament i u politici: razum i oprez! I ne samo da se Francuska ne može oduševiti, baš radi toga velikog opreza, ne samo za rat, nego niti za drugačije političke akcije, koje bi mogle da eventualno potresu postignuti red. Ko zna, ne bi li revizionizam mogao da zlo svrši?...

Georges Roux drži čak, da je uslijed svega toga i idealizam u opadanju i da ga spavašavaju fraze... Francuska postaje apatična. Njezino saosjećanje za one, koji trpe sve je više — fraza... Francuska trpi od — arterioskleroze... Revolucionaran Francuz postaj je — konzervativan... I Francuska politika je konzervativna. Ona je jučer marširala na čelu svih avangardističkih pokreta, a danas smatra, da je potrebno obuzdavati takve pokrete...

To i još mnogo sličnih motiva citira Georges Roux, kad hoće da istakne, da se Francuska još ne može da odluči za pravedni revizionizam, ali ipak na koncu njegovih zaključaka nisu pesimistički i on vjeruje, da će prije ili kasnije baš onaj razum, koji je karakterističan za Francusku dovesti Francusku do saznanja, da će opasnost fašističkog revizionizma, koji može za nju biti najopasniji, da je teritorijalno oštetiti i da joj uništi saveznike — suzbijati najefikasnije stupa li na čelo drugog revizionizma.

Georges Roux opaža u Francuskoj izvjesno kretanje na bolje, nešto što daje, da naslućujemo, da će Francuska na koncu ipak izići iz nejunakačke poze antirevizionizma pod svaku cijenu, u front onog revizionizma koji se bori za pravi i čvrsti mir. Francuska može jedino time da osigura svoj primat u Evropi. To bi bila i to će biti realna politika sutrašnjice. U Francuskoj ima sve više novinara i pisaca, koji zastupaju mišljenje, da se fašistički revizionizam može suzbijati revizionizmom u pravcu oslobađanja onih, koji čekaju slobodu i čije patnje izazivlju napete odnose među narodima.

U jednom borbenom pariškom listu našao sam na ove misli, kojima zaključujem ovo pariško pismo:

»Svaka nacija ima svoju historijsku misiju. Misija je Francuske, da nastavi staru historijsku tradiciju. Svi oni, koji su, kao ja, mnogo putovali svijetom znadu, da veličina Francuske nije samo u broju njezinih bajuneta, u hrabrosti njezinih volnika, u zlatu njezine državne banke. Želimo li mi to ili ne, veselji li nas to ili ne, u inostranstvu je Francuska od danas još uvijek

TRINAESTA OBLJETNICA RAPALLA

PRIREDBE EMIGRANTSKIH DRUŠTAVA

RAPALSKI DAN U BEOGRADU.

Udruženje »Istra, Trst-Gorica« u Beogradu odlučilo je da ove godine priredi što svečaniju komemoraciju Rapalskog Dana. Inicijativi ovog Udruženja pridružile su se i druge nacionalne organizacije, kao Narodna Odbrana, Jadranska tSraža, Savez Sokola Kraljevine Jugoslavije, Kolo Srpskih Sestara i Zenski Odbor za pripomoć izbeglika. Pomen na taj zlosretni datum naše istorije održat će se u nedjelju 12. novembra o. g. u 10.30 sati u velikoj dvorani Beogradskog Univerziteta. Svečanost će se otvoriti nastupom Akademskog Pjevačkog Društva »Obilic«, koje se rado odazvalo našem pozivu da sudjeluje na proslavi. Poznati prvak beogradske drame gosp. Dobrica Milutinović, blagonaklono je dao svoj pristanak da recituje jednu prigodnu pjesmu.

Poslije toga održat će govore predstavnici pomenutih organizacija, koje sazivlju ovaj komemorativni sastanak.

Bilo bi suviše isticati važnost i značaj ove naše propagandno protestne komemoracije jednog tragičnog datuma, koji znači početak svih nevolja našega naroda u Julijskoj Krajini. Pozivaju se stoga svi emigranti bez razlike, kao i ovdasnja domaća publika da prisustvuju ovom zboru.

U nedjelju uveče u 19.30 sati pot predsjednik Udruženja »I.T.G.« g. Josip Mohorović održat će na Beogradskoj Radio stanici predavanje o Rapalskom ugovoru i njegovim posljedicama.

KOMEMORACIJA RAPALSKOG DANA U ZAGREBU

Društvo »Istra« u Zagrebu priredjuje u nedjelju dne 12 o. mj. u 10 i pol sati ujutro u dvorani »Kola« komemoraciju Rapalla. Ovime pozivlje svoje članove, ostale emigrante i rodoljubno građanstvo da prisustvuje komemoraciji ovog sudbonosnog dana. Raspored komemoracije je sljedeći: M. Brajša Rašan: »Predobri Bože: Istarska himna, pjeva mješoviti zbor istarskih srednjoškolaca. — Rikard Katalinić Jeretov: »Rapallo«. Deklamacija. — Komemorativni govor: Govori Dragovan Šepić. — Rikard Katalinić Jeretov: »Pjesma pogaženih«. Deklamacija. — M. Brajša Rašan: »Himna Družbe Sv. Cirila i Metoda za Istru«. Pjeva dječji zbor Istrana srednjoškolaca. — Ulaz slobodan.

RAPALSKI DAN U CELJU

Društvo Soča priredi s sodelovanjem C.P.D., »Celjskega Zvona« in »Oljke«, u nedjeljo dne 12. t. m. ob 3/4 na 11 uro dop. v dvorani Ljudske pošojilnice, ob obletnici Rapalskega dne in v počastitev spomina Vladimira Gortana in Bazoviških žrtev javno Akademijo Ob 9 uri dop. pa se bo brala sv. maša v župni cerkvi Sv. Daniela. Pri maši bo pelo pevsko društvo »Oljka«.

Za člane Soče bo skupni odhod k sv. maši izpred Narodnega doma 10 minut pred 9. uro. Vabimo pa tudi vse druge, da se nam pridružijo.

Opozarjamo s tem vsa društva in korporacije, da ne bi omenjena dne prirejala kakih drugih prireditev. Posebno pa prosimo, da bi se za isti dan in po možnosti tudi na predvečer, opustile vse zabave, plesne priredite v plesne vaje, ker bo prenašal, na predvečer žalnega dne 11. novembra zvečer od 20 ure dalje, Radio Ljubljana, kakor tudi Beograd in Zagreb »Rapalski večer« kluba Jugoslovanskih akademikov iz Trsta, Gorice in Istre v Ljubljani.

Vsem je znano, da je 12. november Rapalski dan za nas »Črni dan«, zato pozivamo vse narodnozavedne, da se odzovejo našem vabilu polnoštevilno, da dignemo skupno upravičen protest in pokažemo, da je ves narod složen u temu, da Rapalske rane ne more preboleti in je ne bo preboleli!

RAPALSKI DAN U SUŠAKU

Apel društva »Istra« i Jugoslovenske Matice

Trinaesta žalosna obljetnica protiče otkako je zaključen i potpisan zlosretni Rapalski ugovor. Već trinaest godina naš narod od Rječine do onkraj Soče stenje pod teškim jarmom. Duh Vladimira Gortana, duh Bazovičkih žrtava daje mu nade.

Francuska od 1789. I zar da sada u pokretu, koji ima za cilj oslobodjenje zarobljenih, mi ostanemo po strani ili protivni? Promotrimo dobro o našoj moralnoj i materijalnoj snazi, izvažimo jedno i drugo, ispitajmo da li je naša moralna snaga manje važna od materijalne. Mnogi čekaju od nas gest, koji bi podupro pravdu, koja je pogažena u Evropi. Pristupanje Francuske onome pokretu, koji teži pobjedi pravde probudio bi mnoge latentne simpatije za Francusku. Oni, koji trpe okružni oči prema Parizu... U prošlosti mi smo zadivili svijet svojom plemenitošću. Zar ćemo danas otkriti svoj egoizam? I neće li to

Emigranti u Sušaku, Kastvu dnevno dočekuju nove prognanike iz Istre. Odbor Emigrantskog udruženja »Istra« i Jugoslovenske Matice u Sušaku obraća se na sve Istrane i na ostalo rodoljubno građanstvo Sušaka i Primorja, da se sjete prigodom obljetnice žalosnog ovog ugovora svojih sunarodnjaka.

Sušačani! Vaše će domove posjetiti članice damskog odbora Emigrantskog udruženja »Istra« i Jugoslovenske Matice u Sušaku. Primorci, Gorani, Otočani! Pošaljite svoj obol poštanskom naputnicom na gornje naslove u Sušak, poštanski pretinac br. 121, da se odužimo našoj braći — Istri, Trstu i Gorici. — Emigrantsko društvo »Istra« i Jugoslovenska Matica u Sušaku.

KOMEMORACIJA RAPALLA U ZEMUNU

Udruženje Jugoslavena iz Istre, Trsta, Gorice i Zadra u Zemunu priredjuje u nedjelju 12. o. mj. na dan trinaeste obljetnice Rapalskog ugovora komemoraciju naših mučenika Gortana, Bidovca, Marušića, Valentića i Miloša te ostalih naših narodnih žrtava. U nedjelju u 9 sati prije podne bit će odslužena sv. misa u katoličkoj crkvi, a u 10.30 bit će svečana komemoracija u velikoj dvorani hotela Central, na kojoj će govoriti senator dr. Dinko Trinajstić, naš ugledni prvak i borac. Pored njega govorit će još predstavnik našeg emigrantskog društva i predstavnici zemunskih nacionalnih društava. Naša emigrantska organizacija u Zemunu pozvala je posebnim pozivom građane Zemuna da prisustvuju komemoraciji.

PREREDITEV V KAMNIKU

Prosvetno in podporno društvo »Tabor« v Kamniku, priredi v nedeljo, 12. novembra 1933 ob 9.30 uri v dvorani »Narodne čitalnice« v Kamniku predavanje ob priliki obletnice Koroškega plebiscita in Rapalske pogodbe.

Predavala bosta: g. vetr. svet. Rantar Jozo, g. dr. Malnič Franc.

Prireditev je posvečena spominu naših trepih bratov onstran meje. Vabijo, se vsi, ki sočustvujeju z njihovo usodo, da skupno manifestiramo našo ljubezen do njih.

Za člane društva »Tabor« udeležba dolžnost. — Odbor.

IZVEDBA DRAME »ZA NAŠU GRUDU« U SUBOTICI

U povodu trinaeste obljetnice Rapalskog ugovora, na priredbi koju priredjuje subotičko društvo »Istra« u večem stilu nego obično, sudjeluju i Istarski akademičari iz Zagreba, koji će tom prilikom u Subotici izvoditi poznati dramski komad »Za našu grudus«. Ovu će dramu diletantski zbor istarskih akademičara iz Zagreba izvoditi u Subotici dvaput, i to u nedjelju 12. o. mj. prije podne na matineji za djaštvo i omladinu Subotice, a drugi dan na akademiji koju priredjuje društvo »Istra« i ostala subotička nacionalna društva na uspomenu trinaeste obljetnice Rapalla i 15. obljetnice oslobodjenja Subotice. I na jednoj i na drugoj priredbi izvest će se i drugi, zanimljivi program.

Kako je poznato drama »Za našu grudus« u interpretaciji istarskih akademičara postigla je na dosadašnjim predstavama u Zagrebu i na Krku veliki uspjeh.

Komemoracija Vladimira Gortana u Zometu

Pred lijepim brojem članstva održao je prosvjetar Sokolskog društva »Zamet-Kantrida« u društvenoj čitaonici komemorativno slovo našem narodnom mučeniku Vladimiru Gortanu u povodu četvrte obljetnice smrti. Prisutni članovi saslušali su predavanje dostojnom pažnjom i na kraju — u znak pošte prema pokojnom Gortanu — zavladala je na 1 minut u čitaonici grobna šutnja.

Ovom prilikom istaknute su bile sve patnje našeg zarobljenog i mučenog istarskog naroda, jer mi ovdje na samoj granici imamo često prilike vidjeti i čuti na kakav se način postupa sa našim narodom i što se sve ne poduzima u cilju odnarođivanja zdravog slavenskog naroda.

egoizam biti početak našeg propadanja? Naša veličina održat će se samo, ako započnemo politiku, koja vodi pravomu miru i koja će iziskivati izvjestan riziko od nas, ali koja će biti u općem evropskom interesu.

Za ilustraciju snage, koju ima naš revizionizam, za procijenu raspoloženja, koje pokazuje Francuska, da se interesuje ili neinteresuje problemom granica i manjina, koje dijele sudbinu Jugoslavena u Julijskoj Krajini, zabilježio sam sve to, ali time sam tek načeo temu, na koju bi bilo vrijedno osvrnuti se i temeljitije.

Ive Mihovilović.

Italija sprema rat!

UTRJEVANJE ITALIJSKE MEJE

Postojna, oktobra. — Na zadnjih velikih obmejnih vojaških manevrih se je neki general izrazio, da mora Italija se bolj utrditi in zastražiti svojo mejo ob jugoslovanski državi. Kako bo ta meja potem izgledala, smo res razvednili. Saj jo že danes lahko imenujemo »betonski zid«. Se bolj pa bi se podal naziv »živa meja«, ker je že natrpna z vsemi mogočimi stražami kot so: obmejna milica, politični karabinerji, finančni stražniki, železniška policija itd.

GRADI SE KAO ZA VRIJEME RATA, JOS I VIŠE...

Rupa, koncem oktobra. — Unatrag nekog vremena, kod nas se sa svim silama radi i gradi. Većinom su to strategijski radovi: grade se ceste, kaverne vodovod. Cesta koja vodi iz Lipe do Lisca bit će za par mjeseci gotova. Sada su započeli radovi oko nove ceste, koja će od nas ići preko Lipe do Klane, a također rade novu cestu iz Lipe preko Poljana, koja će kod Permani biti spojena sa glavnom cestom Trst-Rijeka. Ova će nova cesta služiti za odvažanje vojničkog materijala i njegovog premještanje iz jedne kasarne u drugu. U samom mjestu Permani, gdje se nova cesta spaja sa glavnom cestom Trst-Rijeka, nalazi se velika kasarna a kane graditi veliku kasarnu i u Lipi. Između našeg mjesta i Lipe, na mjestu takozvanom Kavranji breg, počeli su graditi veliki vodovod. Voda će dolaziti iz Vodica preko Podgrada. Uopće se na sve strane samo kopa, tako da je ovdje svaki maleni brežuljak sav ispodkopan. Radi se užurbano kao da se nalazimo u opsadnom stanju. Niti za vrijeme rata nije se ovako pripremao kao sada. Ne znamo što će iz ovoga svega biti. Znamo tek toliko da nas pod novim gospodarima čeka i još veće zlo nego li je sva dosadašnja naša katastrofa. (Seljan).

VIŠE KASARNA NEGO KUĆA...

Podgrad, novembra. — U Istri je bilo već govora kako se kod nas gradi sa velikom žurbom. Sazidali su nam dvije kasarne niže našeg sela, i kako saznajemo u ovo zadnje vrijeme sagradit će nam i treću. Imati ćemo prema tome skoro više kasarna nego kuća u našem selu. Između našeg sela i Hrušice počeli su graditi na tako zv. mestu Kalina velike vojničke magazine za municiju, tako da ćemo se imati čime braniti. Povišili su i broja straže. Karabinera smo prije imali 45 a sada ih imamo preko 80. — (Čič.)

S POPRAVLJANJEM CEST NADALJU JEJO

Knežak, koncem oktobra. — Pivško cesto, ki pelje iz Sv. Petra do Trnovega, popravljajo. Iz vasi Šembije proti Trnovemu skoro do doline Glibovnik so jo že popravili. Na ovinkih so jo razširili na deset metrov. Drugod na osem metrov in še več. Nekaj ovinkov so presekali in deloma tudi na novo izpeljali del ceste. Iz Šembij proti Knežaku je pa v popravilu. Ta cesta je bila že zdavna potrebna popravil. Zlasti zadnja leta, ko venomer prevažajo težke vojaške avtomobile. Toda take luksuzne izpeljave domačini zase ne potrebujemo!

GOLOBI-PISMONOŠE V TRNOVEM

Postojna, novembra. — V novih vojašnicah v Trnovem bo nastanjen ba je tudi oddelek vojakov z golobi-pismonoši. — Če bodo vse druge komunikacije odpovedale, upajmo da bodo pa golobi nesli kako »veselo« novico v Rim, svedea brez palmove vejice!

ŽALOSNI SVI SVETI

OTSTRANJIVANJE SLOVENSКИH NATPISA SA NADGROBNИH SPOMENIKA

Trst, novembra. Uoči Svih svetih fašističke su vlasti u nekim krajevima odredile da se sa svih nadgrobniх spomenika moraju odstraniti slovenski natpisi. U pojediniх većim općinama kao u Crnom Vrhu, Vodovjenu na Colu i po selima između Idrije i Postojne postavljeni su naročiti čuvarj groblja koje plaća općina. Oni imaju naredjenje da u najkraće vrijeme odstrane sa spomenika mrtvima sve slovenske natpise Po drugim selima gdje još nema takvih čuvara groblja postoje posebne komisije za skidanje slovenskih natpisa. Ove se naredbe već provode u djelo ali je interesantno spomenuti još i to da ovo oštećivanje ne samo što ide na sramotu, jer se niti mrtvima ne da mira, ide i na materijalnu štetu rodbine pokojnika, koji moraju snositi troškove ovakvog nečuvanog naslija nad najsvetijim osjećajima naroda.

ANTON KOSOVEL UMRL

Toma j, 4. novembra. — Danes je umrl v Tomaju na Krasu Anton Kosovel, upokojeni učitelj, oče pesnikov Srečka in Stana Kosovela ter glasbene umetnice Karmele. Pokojni se je rodil v Črničah na Vipavskem, kot učitelj je služboval na več krajih na Krasu ter se na stara leta ustavlil v Tomaju kjer si je sezidal skromno hišo. Tu je, zelo priljubljen od okoliškega ljudstva, preživel svoja zadnja leta. Bil je odločen slovenski narodni borec in velik ljubitelj glazbe. Naj mu bo lahka kraška gruda!

PISMO IZ PARIZA

NEOREVIZIONIZAM I JULIJSKA KRAJINA

Da li će Francuska poduprijeti pokret za pravednu reviziju ugovora u korist manjina

NEOREVIZIONIZAM I RAPALSKI UGOVOR

U Parizu, početkom novembra.

Svi mi, koji se bavimo problemom Julijske Krajine imamo pred očima samo jedan cilj: oslobodjenje. U pojam »oslobodjenje« možemo da obuhvatimo sve naše programatske nijanse.

U tome da treba čovjeku u Julijskoj Krajini izvojevati slobodu života, život slobodan i dostojan čovjeka, slažu se i minimalni i maksimalni program.

Slažu se i oni, koji tretiraju i rješavaju problem Julijske Krajine u okviru evropske manjinske politike, zasnovane na principu o lojalnom odnosu manjina i većine u državi, — slažu se i oni, koji tretiraju stvar na programu anti-fašističke akcije, a slažu se i oni, koji zastupaju načelo čistog irentizma.

Isto tako nije nipošto nelogično i apsurdno, ako ustvrdimo, da je i pojam revizionizma prihvatljiv za sve te tri glavne naše struje. Težnja za oslobodjenjem našeg čovjeka u Julijskoj Krajini nije ništa drugo nego težnja za revizijom onoga stanja, u kojem se naš narod u Julijskoj Krajini nalazi.

I stvarno: revizija može da bude takodjer minimalna i maksimalna. Kad bi, naprimjer, Društvo naroda prisililo Italiju, da prihvati neke pismene garancije s obzirom na poštivanje prava slavenske manjine u svojim granicama, to bi bila isto tako revizija mirovnih ugovora, kao što bi bila revizija mirovnih ugovora i promjena granice između Jugoslavije i Italije. Sa stano- višta naroda u Julijskoj Krajini prva bi bila minimalna, a druga maksimalna revizija.

Prema tome logično proizlazi jedno- stavan zaključak, da smo mi u stva- ri svi revizionisti.

I dalje, da ništa nije naravnije, nego li da se kao takvi deklariramo i da u novi revizionistički pokret, koji se javlja kao reakcija na imperijalističko-fašistički revizionizam Italije, Njemačke, Mađarske i njihovih prijatelja, unesemo svu snagu naše pravednosti i svu ozbilj- nost naših revizionističkih ciljeva.

Taj »neorevizionizam« ili »pravedni revizionizam«, počinje jače da se manifestuje u najnovije vrijeme kod nas i u Čehoslovačkoj i nedavno su počele najprije i jugoslavenska i če- hoslovačka, pa poljska i rumunjska štampa smišljenu kampanju za taj revizionizam.

To je pojava, kojoj treba posvetiti najveću pažnju i koja ima svoju buduć- nost, jer će i države zainteresovanih na- roda biti sigurno prisiljene, da izidju iz dojučerašnjeg antirevizionističkog stava i današnje rezerve i da se bez skrupula izjave za pravedni revizionizam i nje- govo ostvarenje.

Neorevizionizam mogao bi sutra po- stati važan internacionalno-politički pokret, koji bi po prvi put mogao da pred svjetski kompetentni forum u kon- kretnoj formi izbacii na rješavanje naš problem, koji je do sada bio samo pred- met teorisanja na jednoj strani i ideal- nog mukomučenja na drugoj strani. Naš bi problem, koji je prestao biti di- plomatskim problemom onog momen- ta, kad je potpisan Rapalski ugovor, opet mogao postati diplomatskim pro- blemom. To mi ne želimo zato, da čvor in- ternacionalne situacije još više ne kom- plikujemo, nego zato, jer smatramo, da je u rješavanju manjinskog pitanja u Evropi, a pogotovo manjinskog pitanja između Italije i Jugoslavije (na mini- malnom ili maksimalnom programu) prvi i glavni uslov za pravi mir.

Ma da nas dosadnja iskustva o in- ternacionalno političkom sporazu- mjavanju ne mogu oduševljavati, ne smijemo ipak da gubimo nadu u do- bar ishod stvari.

Možda je krivnja za sve dosadnje neuspjehe internacionalnih pregovara- nja u pitanju razoružanja (reclmo) baš u tome, što se nije stvarima prišlo pra- vim putem i što se je prešlo preko važ- nog pitanja nacionalnih manjina kao da nije važno. Dok bude manjina ili pak dok bude nepravednog postupanja s ma- njinama između naroda se ne mogu uspostaviti odnosi, koji bi dozvoljavali razoružanje.

U jednom francuskom listu napisao je ovih dana Jean Prevost, poznati francuski publicista, članak, u kojem kaže, da su nacionalne revindikacije, težnje naroda da oslobode progono- vanje, vrlo opasne za mir. On kaže do- slovno:

»Lakše je spriječiti rat revanša, nego rat oslobodjenja. Takvi su ratovi tim opasniji i težji, jer iznutra, u narodu uz- buduju najdublje oduševljenje, a pra- ma vani, u drugim narodima izazivlju simpatije, koje mogu biti korisne ono- me, ko oslobadja. Takav rat zaokuplja sve one moralne snage, koje su u naše

doba naročito dobile na značenju. U prošlom ratu je Antanta znala da istak- ne načelo oslobodjanja zarobljenih na- roda i tome može da zahvali u najvećem dijelu svoju pobjedu. Time je Antanta našla onaj oslonac, koji joj je omogu- čio, da se odupre čak i mnogo većoj vojnoj germanskoj snazi. U irentizmi- ma je herojska snaga. Ideja oslobodje- nja budi literarne legende i u tome na- lazi veliku pokretnu snagu.

Ma da se na rat danas u čitavom svijetu i u svim narodima gleda svaka- ko drugačije nego li 1914, u tome što kaže citirani francuski publicista ima mnogo istine još uvijek. One, koji sum- njaju, da rat za oslobodjenje može dan- das da pokrene herojske elemente u na- rodu i simpatije u svijetu treba upozori- ti, da se raspoloženje ljudi za rat ne može nikada točno da procijeni prije ra- ta i prije one naročite psihoze, koju rat svojim početkom stvara.

Da bi se spriječilo rat, koji bi mo- gao biti, u današnjim odnosima, katastrofalan i koji bi, umjesto oslo- bodjenja zarobljenih i progonjenih, mogao da donese slom čitave civili- zacije, — treba, dakle, pomisljati na reviziju onoga stanja, u kojem se nalaze narodne manjine u nekim državama Evrope.

To će se stanje popraviti negdje tek retuširanjem mirovnih ugovora, a dru- gdje opet izmjenom granica.

Kad se u našim govorima govori o revizionizmu i o potrebi našeg pristu- panja revizionizmu (»neorevizionizmu« ili »pravednom revizionizmu«), čuju se sumnje, da se time čini pogreška, koja bi mogla biti neugodna Jugoslaviji kao državi, jer je ona do jučer bila oficij- elno antirevizionistička. Sumnja se na- dalje, ne čini li se time usluga fašistič- kom revizionističkom pokretu. Ali ta sumnja mora otpasti odmah, ako uzme- mo u obzir, da fašistički revizionistički pokret nije sveobuhvatan, da taj pokret čak isključuje onu reviziju, koju mi za- stupamo, da je, dakle, on djelomičan i da naš revizionizam ne može da bude koristan ni u kojem slučaju fašističkom revizionizmu. Naš revizionistički pokret zajedno s fašističkim pokretom može da predstavlja sveobuhvatni revizionizam, u kojem bi se balansirale dvije suprot- ne snage. Naš neorevizionizam dolazi tako u poziciju, da paralizuje mnoge opasnosti fašističkog revizionizma opće naravi, a i neke opasnosti naročite naravi. U prvom redu izbjegava se jed- nostrana fašistička revizija. A u našem specijalnom slučaju izbjegava se opas- nost, da se fašističkom revizionizmu naš problem gurne i stvarno i internacio- nalno-politički u još težu situaciju i podređeniju poziciju, nego što je da- našnja.

Konkretno:

Realizacija fašističke revizije bez ob- zira na Julijsku Krajinu smanjuje moralno značenje našeg problema. Teritorijalno proširenje Italije na štetu Jugoslavije ne samo da sma- njuje našu naravnu bazu za akciju u korist Julijske Krajine, nego i Julijsku Krajinu gura u talijansko zaledje i stvara veće mogućnosti za asimilaciju i definitivnu posjed. Po- kretnost novog proturevizionizma iza ostvarenja fašističkog revizionizma, ako ne bi bilo dovoljno snažno, te- ško da bi u prvi momenat uzimalo u obzir i Julijsku Krajinu.

Naš je revizionizam, prema tome, od vitalne potrebe. On je politički razu- man. A bit će i koristan, ako bude vo- dio računa o čitavom internacionalnom političkom kompleksu.

U nikojem slučaju ne smije naš re- vizionizam biti sredstvo diplomatske igre.

Ne smije se dogoditi, da se s našim revizionizmom prave kompromisi u od- nosu s predstavnicima fašističkog re- vizionizma. U tom slučaju mogao bi naš sadanji revizionizam biti čak i vrlo opa- san. Bilo bi pogrešno i sudbonosno, kad bi se pristalo na ugušivanje našeg re- vizionizma uz cijenu ukidanja fašističke revizionističke akcije. To bi značilo dati drugu sankciju onim mirovnim ugo- vora, koji su motiv i uzrok nepravednog teškog stanja manjina za koje se bo- rimo, u našem slučaju stanja Jugoslo- vena u Julijskoj Krajini. Naš revizioniz- am, jednom započet i poveden, mora se konzekventno nastaviti, čak i u slu- čaju sloma i nestanka fašističkog re- vizionizma.

U svojoj revizionističkoj agitaciji moramo biti uvjereni, da ne činimo, ni u kojem slučaju, neku nemoralnu stvar. Već time što se borimo za slobodu ljudi i ističemo najhumanija načela sadaš- njice, imali bismo moralno pravo, da se borimo za reviziju ugovora. To pravo imali bismo i onda, kad ti ugovori ne bi bili djelo ljudi, koji mogu da grije- še i da pogriješe

Uostalom mi i ne želimo da rušimo te ugovore, nego samo da ih usavr- šimo, upotpunimo i da nastavimo s ostvarenjem onih ideja, koje su u osnovi tih ugovora: sloboda naroda na osnovi samoodređenja ili pravo čovjeka na čovječji život na terito- rijama, gdje etničke granice nije moguće precizno povući.

Ono što fašistički revizionisti u svo- joj agitaciji naglašavaju nije sve bez osnova i jedan dio njihove argumenta- cije mora da se prihvati. Oni, napri- mjer, kažu, da već mirovni ugovori sami sadrže u sebi mogućnost revizije. Oni čak idu tako daleko, da u svojim re- vizionističkim zahtjevima u mirovnim ugovorima od 1919 godine vide u osno- vi jedan ugovor, a sve ono, što ih ne zadovoljava nazivlju konvencijama, koje nisu od bitne naravi i koje bi se mogle mijenjati, a da se time ne obara osno- va mira. Izvjesni revizionistički krugo- vi ističu za pojedine ugovore, koji su sklopljeni poslije Versailleskog ugovora, da to nisu mirovni ugovori i da njihova revizija takodjer ne ugrožava osnovu mira. Pogotovo bismo mi mogli to da ističemo za Rapalski ugovor od 1920 go-

dine. Taj ugovor revidiran pogotovo ne bi oštećivao osnovu mirovnog ugovora od 1919, jer je ograničen na same dvije države i ne bi povlačio posljedice općeg karaktera.

Pogotovo može, da se bez većih skru- pula ističe reviziju Rapalskog ugo- vora, ako uzmemo, da je taj ugovor u neku ruku bio već revidiran Rim- skim ugovorom o Rijeci i Neptun- skim ugovorom.

Nekoje klauzule u tim ugovorima imaju karakter male revizije Rapalskog ugovora. Doduše — u korist Italije. Sad, ako je dozvoljeno, da se Rapalski ugo- vor revidira u manjim detaljima i u korist Italije, zašto ne bi bilo dozvo- ljeno, da se revidira temeljito u korist nekoga drugoga, a pogotovo u korist naroda u Julijskoj Krajini, koji je tim ugovorom najteže pogođen? A takvih ugovora, koji su slični Rapalskom i ko- ji pogadjaju manjine, ima još. Takvih ugovora ima pogotovo na strani anti- fašističkih revizionista. Možda je baš u tome snaga toga revizionizma, jer ne udaraju po samom Versailleskom ugo- voru od 1919, kao što udara fašistički revizionizam

NEOREVIZIONIZAM I FRANCUSKA

U početku ovoga članka istaknuo sam, da bi pokret za pravednu reviziju u korist narodnih manjina mogao da postane važan s internacionalno političkog gledišta. Tre- bać će, da se propaganda te ideje povede najozbiljnije i ustrajno.

Mogla bi se situacija tako razviti, da neorevizionizam dodje do svoje afir- macije i u slučaju da ga ne podupre nijedna velika sila!

Danas Mala antanta pretstavlja veliku sna- gu, koja se sve više uvažava i s kojom i velike države moraju da računaju, naro- čito otkako je Mala antanta započela svo- ju slobodnu diplomatsku akciju na Balka- nu i na Istoku Evrope uopće. Emancipova- na Mala antanta uživa u svijetu zavidan ugled i može s pravom da se kaže, da se nikada nije u velikoj internacionalnoj štampi toliko pažnje posvećivalo namjera- ma i uspjesima Male antante koliko danas.

All nema ipak sumnje, da bi bilo ko- risno kad bi se za pitanje pravedne revizije zainteresovala neka velika dr- žava. Od velike bi važnosti bilo, da se za tu ideju zadobije, naprimjer, Francuska.

Za naš problem bilo bi to od kapital- nog značenja. Julijska Krajina, izgurana iz diplomatskih diskusija 1920 potpisom Rapalskog ugovora, likvidirana u Parizu već ranije, postala bi opet u sklopu s osta- lim programom pravedne revizije, — pred- met onih razmišljanja, koja su na general- noj liniji svih svjetskih problema: Pariz—Zeneva.

Stoji li nešto na putu toj zamisli, da se Francuska dobije za pravedni re- vizionizam?

To je pitanje vrlo komplikovane naravi, na koje nije lako odgovoriti. Ne može se reći, da je ta zamisao pusti san ili utopi- ja. A ne može se reći ni to, da je Fran- cuska doista raspoložena, da podupre ma- kar i sasvim pravedne revindikacije neo- revizionista. Ali pravi odnos Francuske prema tom pokretu teško je odrediti. Tre- ba bi se upustiti u analizu širokog zama- šaja, koja bi daleko prelazila okvir novin- skog članka.

Ja se u tu detaljnu analizu neću upu- štati, nego ću pokušati da stav Francuske ilustrujem s nekoliko bitnih utisaka, s ne- koliko usputnih mišljenja i s nekoliko ci- tata iz nekih publikacija.

U prvom redu ne treba zaboraviti, da je Francuska zemlja tradicionalne demo- kracije i klasičnog slobodarstva. Danas je ona još jedina velika nacija, koja zastupa čista načela o pravu čovjeka i o slobodi naroda. Svi borci za slobodu iz čitavog svijeta stječu se u Parizu, svi prognanci- nalaze ovdje utočište.

Danas je Pariz pun Nijemaca prognan- nih iz demovine od Hitlerovog fašističkog režima. Na pariskim bulvarima kolporter- i izvikuju nekoliko njemačkih emigrantskih listova. U židovskom Getu smjestile su se po onim tjesnim i masnim ulicama čitava naselja iz berlinskog Geta. Iz svih izloga pariskih knjižara gledaju vas tužne slike prognanika Židova sa knjiga i revija, koje su sve svoje izloge posvetile židovskom progono... I ne može se reći, da pored utjecaja jake židovske internacionale, koja ima jak upliv i u Parizu u tome nema i jak trag francuskog osjećaja za progno- njenog.

Po neki put taj poslovični francuski osjećaj za pravo i slobodu čovjeka prelazi u šablonsku frazu, u manifestacije, koje mogu da se prepričavaju kao anegdota. Na primjer:

Leon Daudet, šef francuskog monarhi- stičkog pokreta, htio je pred par godina da izsmije najistaknutije francuske politi-

čare, pa je razaslao kao okružnicu na ni- hove adrese, a i u svom je listu objavio pismo, koje je navodno dobio od delegacije progonojenog naroda Poldevaca koji čezne za slobodom i moli francusku solidarnost. I to je pismo imalo odjeka: Leon Daudet je nekoliko dana zatim mogao da u svom listu »Action Française« objavi pisma najistaknutijih francuskih političara, koji izra- žavaju patetičkim riječima svoju solidarnost s »plemenitim i borbenim narodom Poldevaca, koji se bori za slobodu.« Koje- li iznenađenja kad je po iscrpljenju svih tih pisama Leon Daudet objavio, da je to sve on izmislio, da narod Poldevaca uopće ne postoji i da je čak u okružnici Poldevaca potpis predsjednika delegacije glasio: razumije se u francuskom prevodu: »Nepostojański«!

Svako od naših kad pročita ovu anek- dotu, mora da pomisli ono, što i ja pomi- šljam svaki put, kad se sjetim ove anek- dote i što sam pomislio kad sam sagledao svu tu veliku propagandu za progonojen- židove:

»Mi smo mnogo propustili, što nismo do sada u svojoj propagandi obradili francuski teren i što se nismo pobrinuli da francuski narod informiramo kako treba o progono Jugoslavena u Julij- skoj Krajini!«

To je mišljenje sasvim ispravno. Možda su doista naše prilike takve, da nam je prepagandna akcija bila stvarno nemogu- ća, i ja sada ne kanim, to da ispitujem. Konstatujem samo, da je toliko godina prošlo, a da u Francuskoj nismo ništa po- duzeli, ma da u isto vrijeme konstatujem, da je pored vrlo podesnog psihološkog momenta za takvu akciju, materijalni mo- menat vrlo težak. To moram da opazim i onda kad pomišljam, da bi politika manj- skog kongresa bila možda veće uspješne donijela, da se je provodila od početka iz Pariza umjesto iz Beča.

All da se vratimo ponovno na naš neo- revizionizam i da vidimo na tom kon- kretnom terenu, mimo francuske ču- vene slobodarske tradicije i mimo ša- blonskih fraza koliko je Francuska raspoložena danas da nas podupre.

Georges Roux, glasoviti francuski publi- cista, koji odlično pozna i fašistički i naš revizionistički pokret, piše o tome čitavu knjigu pod naslovom »Réviser les traités« i u toj knjizi pledira za onaj revizionizam, koji se javlja u državama Male antante i koji u prvom redu cilja na reviziju grani- ce između Jugoslavije i Italije. U toj je knjizi čitavo jedno poglavlje posvećeno Ju- lijskoj Krajini i na nekoliko se mjesta isti- če, da ništa nije toliko potrebno koliko re- vizija te granice.

Georges Roux tom svojom knjigom pro- pagira u francuskim političkim krugo- vima — koji njegov rad cijene — ideju, da se Francuska angažuje za naš re- vizionizam, jer će jedino tako učiniti ne- što za učvršćenje mira.

On zastupa mišljenje, da bi borbom za afirmaciju neorevizionizma Francuska po- stigla mnogo više u internacionalno-politič- kom pogledu, nego da traži sumnjivi oslo- nac u Rimu ili Berlinu. Francuska bi svoju poziciju u srednjoj Evropi toliko učvrstila, da bi njezina snaga znatno porasla, i dok onaj revizionizam, koji se provodi iz Ri- ma, Berlina i Pešte prijeti ratom, samo je Francuska puzvana da stupi na čelo novog revizionizma, koji znači pravdu i mir. — Francuska ima sve moralne kvalifikacije za to. Ona nema nikakve osvajačke ambici- je, koje bi mogle izazvati mišljenje, da je

GLASOVI ŠTAMPE

ITALIJA SE Približuje JUGOSLAVIJI?

Italijanska zunanja politika se je pod težo razmer v zadnjem času zelo preusmerila. »Pozabila« je na svoje prejšnje sovraštvo do Jugoslavije, Male zvezde in Francije, ter se jim skuša po vsej sili približati. Zlasti proti Jugoslaviji je postala Italija sumljivo »prijazna«. Italijanski časopisi, ki so bili do nedavnega polni besnih in neutemeljenih napadov proti naši državi, so nenadoma utihnili.

»Ponedeljski Slovenec« je v svoji 43. št. posvetil temu vprašanju uvodnik, kjer analizira egoistične načrte italijanske gospodarske politike, katere hvaležen objekt naj bi postala Jugoslavija in ki imajo v glavnem namene razbiti gospodarsko solidarnost zvezin držav. K koncu pravi članek, da je nam Jugoslovanom zelo težko verjeti temu sladkemu dobrikanju Italije, ki drži v eni roki cekin dvomljive vrednosti, v drugi pa bič, ki poje na hrbtih našega teptanega naroda na Primorskem. Aretacije se vršijo kar v masah, po 10, 20 in tudi po 50 fantov iz ene vasi mora v zapore tudi radi najmanjšega incidenta, čeprav ni proti njim niti v smislu fašističnih zakonov upravičen sum krivde. Tukaj naj bi Italija pokazala svoje prijateljstvo do Jugoslavije!

ITALIJA INTRIGIRA V SOFIJI

Pariz, 6. novembra. V Parizu pazno sledijo razvoju dogodkov na Balkanu. Še posebno jih zanima delo italijanske diplomacije; kajti nikakega dvoma ni, da Italija ne bo v nobenem primeru popustila svoje ekspanzije na Balkanu čeprav se je s Francijo razmeroma zelo pomirila in ne kaže vsaj na zunaj proti Jugoslaviji tiste osti kakor doslej.

Rimski dopisnik »Tempa« ugotavlja v svojem dolgem poročilu, da se Italija danes, bolj kakor kdaj trudi, da bi Bolgarijo končno zavlekla v področje svoje zunanje politike. Poleg tega pripominja, da se danes igra važna diplomatska borba v Sofiji, od katere je odvisna usoda vzhodne Evrope in Balkana.

Pred nekaj tedni je bila podpisana trgovinska pogodba med Bolgarijo in Češko-slovaško in mnogi so v tem videli znak zblizanja Bolgarije z Malo zvezo. Nato je prispel v Sofijo Titulescu, prišlo je do sestanka med jugoslovanskim in bolgarskim kraljem; sestala sta se tudi kralj Boris in romunski kralj Karol. V resnici se zdi, da so na delu sile, ki bi rade zblizale na eni strani Bolgarijo in Romunijo. Jasno je, da vse to ne gre v račune Italije. Fašistični tisk se prizadeva, da bi Bolgariji dokazal, da bi utegnili pretresno vezanje na Malo zvezo postati usodno zanjo. Nekateri listi ugotavljajo, da bi bolgarska zunanja politika pri tem zgubila vso prožnost in da bi bila Bolgarija kot razorožena država izročena na milost in nemilost Mali zvezi. V zadnjem času je v teku prava ofenziva za prijateljstvo Bolgarije, ugotavlja na primer »Gazzetta de Popolo«. »Tevere« navaja Bolgarom za vzgled Madjarsko, ki se je tako branila podobnih ponudb od strani Male zveze. (Slovenec).

HRVATSKA, LIST NAŠIH ISELJENIKA U CHICAGU

u svojem broju od 18. oktobra posvečuje našem listu jedan nadasve simpatičan članak. Mi smo već u više navrata imali prilike da registriramo svu pažnju i bratski osjećaj, koji nam kroz stupce svog lista ukazuje redakcija »Hrvatske«, lista naših iseljenika Hrvata i Slovenaca u Americi. Pod naslovom »Istra« glasilo braće u ropstvu, spomenuti list prikazuje ulogu našega lista i karakter njegovih nastojanja da što vjernije i samim činjenicama prikaže svijetu nepodnosivo stane našega naroda u Istri.

Broj prijete toga (od 12. oktobra) donosi vijest o bivšem sokolskom domu u Trnovu, kod Ilirske Bistrice, koji je 6. augusta otvoren kao Casa del fascio. Tako će sada taj bivši sokolski dom koga su Talijani zaplijenili prije četiri godine, sužiti otudjivanju naše omladine.

Ispod te vijesti, donosi list opširniji komentar u kojem se prikazuje fašizam i uloga koju on vrši u našim krajevima.

Antifašisti u Francuskoj vrlo su aktivni

Fašistička kolonija u Toulouse proslavila je godišnjicu pohoda na Rim, pa je došlo do sukoba sa antifašistima. Redarstvo je poduzelo sve potrebne mjere, ali nije bilo u stanju spriječiti sukobe poslije proslave. Tako su tri fašista na polasku kući napadnuti od antifašista i na mrtvo je isprebijani. Jedan je morao biti odvezen u bolnicu sa teškim ranama. Redarstvo traga za napadačima.

Nakon ovih incidentata između fašista i antifašista uslijedio je u noći između 7 i 8. o. m. napadaj na jednog činovnika talijanskog konzulata. On je napadnut u jednoj mračnoj ulici. Činovnik se pokušao braniti, ali je bačen na zemlju i teško isprebijan tako da je s teškim ranama dopremljen u bolnicu.

Do sličnih je incidentata i tučnjave došlo također i u Parisu. I tu je morala intervenirati policija, te su neki fašisti ranjeni.

Naša kulturna kronika

IVAN PREGELJ — PETDESETLETNIK

JUBILEJ ZASLUŽNEGA PISATELJA — NAŠEGA ROJAKA

Naš primorski rojak in znani slovenski pisatelj Ivan Pregelj je obhajal letos 27. oktobra petdesetletnico svojega življenja. Slovenski časopisi in kulturne revije so posvetile njegovemu jubileju izredno veliko pažnjo. V njih je izšlo o Pregeljevem pisateljskem delu in talentu, moči in značaju precej člankov in esejev; tako mu je n. pr. »Dom in svet« posvetil kar 45 strani zato se nam zdi nepotrebno dodati še kaj svojega in novega. Omejili se bomo samo na citiranje odlomkov nekaterih člankov.

V »Slovincu« piše France Vodnik:

»Ivan Pregelj je po Ivanu Cankarju prevzel vodstvo naše umetniške besede in zavzema med sodobnimi slovenskimi pripovedniki prvo mesto«. »Ivan Pregelj je ustvaritelj modernega slovenskega romana, katerega višek pomeni »Plebanus Joannes«, najboljšo slovensko literarno delo za »Podobami iz sanj«. On je rapsod duhovnega spora v človeku«.

»Jutro« piše:

»Ivan Pregelj je v današnji književnosti ime, ki ga vsi štejemo med prva. Lahko se razhajajo sodbe o vrednosti njegovih posameznih spisov in o njih svetovnonazorskem elementu, ali pa okusu o Pregeljevem baročnem slogu in z arhaizmi zavestno prepletanem jeziku, ne more pa skoro biti dvoma o tem, da je avtor »Plebanus Joannes« umetnik in da njegovo celotno literarno delo predstavlja svojevrsten pojav v naši literaturi«. In dalje: »Samo Gradnikova poezija in Pregeljeva proza sta nam dali z vsi umetniško preprečevalnostjo pesniški pejzaž naše goriške zemlje; prvi, za njen kraški del, drugi za ostro, a zdravo vzdušje toliminskih planin in dolin«.

Največ piše o Preglju »Dom in svet«. Tine Debeljak je priobčil v njem obširno studijo, v kateri podrobno analizira ves Pregljev duševni pisateljski razvoj. Med drugim tudi pravi:

KRITIKA O CAREVOJ »VICENCICI,«

U povodu premijere Careve »Vicencice« (o čemu smo izvijestili u prošlom broju), čitava je zagrebačka kazališna novinska kritika donijela jednoglasno povoljne sudove o vrijednosti ove drame i uspjehu, koji je imala pred zagrebačkim općinstvom.

Vrijedno je zabilježiti neke odlomke iz pojedinih kritika.

Kazališni kritičar »Jutarnjeg lista« (Josip Horvath) među ostalim pisao je: »Stavimo ruku na srce i priznajmo sasvim iskreno: Car Eminova komedija nimalo ne zaostaje ni po svojim literarnim vrednotama ni po teatarskim kvalitetama za stranim lakim zabavnim komadima, koje smo gledali i lanijske a već i ove sezone«.

Car Eminova »Vicencica« ima crta, koje je izdižu nad suvremenu zabavnu dramatiku, koje čine tu ljupku komediju neospornim dobitkom naše dramske književnosti«.

Kritičar »Jutarnjeg lista« zatim spominje kao jednu od najjačih odlika drame (i Carevog novelističkog rada uopće) vjerno crtanje istarskih Kvarnerskih ljudi. Svako lice »Vicencice« moguće (osim glavne junakinje) živ je tip, svi zajedno tvore malu vrijednu galeriju življa ispod Učke. Najbolje mu je uspio lik glavnog mornara, barba Serafina, u kome je Car dao »dirljiv dramski spomenik cijeloj generaciji naših mornara s Kvarnera«.

Kritičar »Obzora« (Dr. Rudolf Maixner) piše o autoru i njegovom djelu ovo:

»Stari istarski romancier, čije su tužnootužne pripovijesti decenijama prije rata pripadale, uz Gjalskoga i Novaka, intelektualnom inventaru svakog našeg preplatnika »Matice Hrvatske«, dokazao je, da ni kao dramatičar nije manje okretan. »Zim-

sko sunce« bilo je već dijelomičan dokaz, ali nastalo u doba, kad smo još znali, da iza svake kutije žigica Cirilo-Metodske družbe stoje stotine hrvatskih škola u Istri, ono je bilo više propaganda nego literaturo. U »Mrtvoj straži« atmosfera je pak bila odviše tmurna, da bi se pod težinom bola mogla posvetiti pažnja književnoj formi. Tek »Vicencica«, skromna pjesmica nostalgije i nade, dala je Car-Eminu onaj osjećajni ambijent, u kome su nastale najbolje njegove stvari u prozi.

Predmet ni težak ni lagan, realizam oplemenjen daškom poljepšanja i pojednostavnjenja. »Vicencica« nije velika arija što uzdiže srce i tjera krv u glavu, koračnica uz čije zvukove se jurišaju barikade. To je sitna pjesmica, što se pjevucka naklonjene glave, u sanjarenju s oblacima preko gore. U taj lirski akord Car-Emin je uvrstio problem Rijeke, mučeničkog grada, problem politički, ekonomski i prije svega psihološki.

U »Narodnim novinama« pisano je drugi dan po premijeri:

»Ovo djelo prožeto je u prvom redu iskrenom i srdačnom nostalgijom za jednim čudnim i tužnim gradom, za Babilonom našega Kvarnera, za gradom ispod Učke, za Rijeekom. Usprkos ovog osnovnog ugođaja »Vicencice«, nije to ipak nikakva politička, ni tendenciozna drama. Nostalgijne, folklor i kolorit tipične riječke društvene sredine sa stalnim mirisom s mora, sunca i veličanstvenog zapada iza Učke, moglo bise reći da je jedini pravi sadržaj ovog eminentno pjesničkog djela.

Upravo tim svojim specifičnim koloritom i tom zamamnom toplom atmosferom mora dao je autor čitavom djelu neki osobiti privlačivi čar.«

Zatim se kaže:

»U realizam i u stvarnost dnevnoga života »mrtvog grada« upleo je Car Emin jednu romantičnu fabulu punu topline i osjećaja. To je fabula o velikoj ljubavi između Vicencice i mladog kapetana Žiža«.

Sa »Vicencicom« završio je Car Emin trilogiju svojih, da tako kažemo, kvarnerskih drama, od kojih je prva bila »Zimsko sunce«, a druga »Mrtva straža«. Značajno je, da je u ovom posljednjem djelu kroz oblake, koji su zastrli »Zimsko sunce« i obavili »Mrtvu stražu« provirio tračak sunca, koje u sebi nosi pjesnik Car Emin.«

Na kraju kritičar veli: »Publika, koja je sinoć napunila kazalište, smijala se i plakala, a to ganuće najjasnije govori o kvalitetu Vicencice« i njene izvedbe.«

U istom smislu pisali su još Dr. Zdenko Vernić u »Morgenblattu« i Branko Mašić u »Novostima« te se i oni laskavo izražavaju o književnim i kazališnim kvalitetama djela, kojim je Car postigao pred zagrebačkom javnosti zaslužan uspjeh.

Dukić u njemačkom prevodu

Zagrebački »Morgenblatt« donio je u broju od 1. novembra pjesmu Ante Dukića »Božja njiva« (Der Gottesacker) u prijevodu Norberta Jeglića. Pjesma potječe iz Dukićeve zbirke pjesama »Od osvita do sutona« — te prva iz te zbirke izašla u njemačkom prijevodu, Norbert Jeglić je i dosada preveo više Dukićevih stvari na njemački te ih objelodanio u njemačkim listovima u Zagrebu, Mariboru i Gracu.

USPJEH NAŠIH SLIKARA

U nedjelju, 5. o. m., otvorena je u zagrebačkom umjetničkom paviljonu godišnja izložba Babić-Becić-Miše, trojice najistaknutijih hrvatskih slikara. Na ovoj izložbi kao gosti izlažu pored Poljaka Skoczyglasa i dva naša talentirana slikara: primorski Slovenec Fran Pavlovec (Ljubljana) i Istranin Ante Motika (profesor u Mostaru). Njihovo istupanje u zajednici sa trojicom slikara odlične reputacije kao što su Babić, Becić i Miše, predstavila za obioju naših sunarodnjaka neosporan uspjeh. Pogotovo u slučaju našeg Motike, koji je lanijske godine imao u Zagrebu svoju prvu kolektivnu izložbu uopće, kojom je, kako se odatle vidi, svratio pažnju na svoj slikarski talent, Pažnja i priznanje kritike i publike neće, uvjereni smo, izostati u povodu ovog njihovog najnovijeg nastupa.

NAŠI MUZIČARI NA DJELU

U utorak, 7. o. m., održao je u zagrebačkom Glazbenom zavodu učiteljski zbor iz Slovenije, koji vodi dirigent Srećko Kumar, koncert vokalne glazbe. Na programu su pored ostalih bili Petelin-Gallus, zatim Mihovil Logar i Matetić-Ronigov. Prve kritike poslije koncerta vrlo pohvalno ističu nastup zbora i sposobnosti dirigenta Kumara. O kompozicijama sud kritičara je također laskav. Posebno se ističe kompozicija Matetićeve »Čaće moj«, kao jedna od najuspješnijih točaka programa. Neki kritičari spominju, da je ova pjesma dosad najveći Matetićeve kompozitorski uspjeh. U programu koncerta sudjelovao je za glasovinom naš mladi muzičar Dušan Marčelja, koji je prije godinu dana apsolvirao muzički studij na zagrebačkom konzervatoriju.

BREDA ŠKEKOVA

je zopet izdala zbirku harmoniziranih ljudskih pesmi zelo mešanega izvora in v našem obdelavi, kot smo o njej poročali že pri prvi zbirki. Delo ima naslov »Vidim voznika« z risbo Toneta Kralja. Izšlo je v Trstu in stane 28 Din.

ISTRI

Oj Istro moja, zemljo mila,
Oj ti moj divni, kršni kraj,
Ti koljevka si moja bila,
Djetinjstva moga prvi raj.

U ropske lance razapetu,
Tudjinska tebe tišti vlast:
Zar sudbu još da snosiš kletu,
Slobode što ti kratki slast?

Sa Učke gore sviče zora
I sunca vidi se već zrak,
A sin tvoj hrli s okraj mora,
Da tminu rastjera i mrak.

Sa sebe skidaj negve teške,
Na noge diži ti svoj rod,
Jer borbe ove, znaj, viteške
Sloboda divna biće plod.

Gdje j' Mirna Raša i Dragonja,
Gdje Soče bistre čuješ šum,
Gdje smilje raste i ladonja,
Tu srce moje je i um.

Od Divić-grada do Tolmina
Slobode kucnut mora čas,
Od Trsta gordog do Labina
Sav narod dočekati spas.

Dr. Ivo Božić.

KALENDAR »SOČA«

je doštampan, i za dan dva, svakako početkom tjedna, dobit će ga organizacije i privatnici koji su ga naručili. Uvjereni smo da će ga naručiti i oni koji se još nisu na to odlučili kada budu kalendar vidjeli kod svojega prijatelja. Kalendar stoji 10 dinara. Taj mali izdatak u punoj vam je mjeri nadoknaden onim što smo vam pružili u kalendaru. Kupujući i propagirajući naš kalendar Vi vršite dužnost emigranta.

Narudžbe se šalju na upravu našega lista: Masarykova ul. 28-II.

DJELOVANJE DRUŠTVA „ISTRA“ U ZAGREBU

Glavni sastanak omladinske sekcije

U subotu 4. novembra održala je Omladinska Sekcija svoj IV. glavni članski sastanak. Dvorana društvenih prostorija bila je dupkom puna članova i prijatelja omladine. Na ovom sastanku pokazali su se omladinci u najboljem svijetlu, spremni za zajednički društveni rad. Treba samo ovako nastaviti.

Sastanak je otvorio pročelnik Sekcije Jože Vidmar. Pozdravivši delegate društva »Istra«, Jugoslavenske Matice i Sokola III. osvrnuo se na Rapalski ugovor i na posljedice toga ugovora. U krupnim crtama iznio je sva ona nedjela koja su se pojavila poslije kobnog Rapalla, — paljenje domova, uništavanje narodnih škola, konfinacije, zatvori. Na koncu se sjetio naših najnovijih žrtava kojima prisutni nakon što su pažljivo saslušali govor, kliču: Slava!

Poslije govora pročelnika prešlo se na izvještaje. Zapisnik prošlog izvanrednog sastanka bio je jednoglasno primljen. Tajnički izvještaj dao je tajnik sekcije Stevo Terpin. On je u početku naglasio da rad Sekcije nije išao onim tempom kojim bi bio trebao ići. No iako, početak dosadašnjeg rada nije bio kako bi se željelo, mora se ipak konstatirati da je rad Sekcije išao pravim putem. Odmah poslije izvanredne glavne Skupštine, koja se držala 18. marta 1933. počelo se u Sekciji sa predavanjima. Predavanja su održali naši najspremniji predavači. Tako je dva vrlo zanimiva predavanja održao Matko Rojnić: (Naše stanovište prema prilikama u Jugoslaviji i Naše stanovište prema fašizmu kao društvenoj doktrini). U tri navrata održao je predavanje o Zadrugarstvu Dr. M. Kajin, naš poznati stručnjak iz zadrugarstva.

Predavanja međutim nisu bila posjećivana onako kako se moglo očekivati. Zato je trebalo nastojati da se u sekciji podigne opći interes kod svih članova, da se pojača smisao za društveni život. Uz korisno, poučno i ono što pruža zadovoljstvo i veselje.

Nastojanja upravnog odbora društva »Istre« i odbora sekcije išla su harmonično u pravcu da se tome doskoči. Išlo je polagano ali se napredovalo. U Sekciji su oživjela opet dva odsjeka: mandolinistički i izletnički, koji su djelovali povoljno. Na čelu mandolinističke Sekcije stoji P. Tanković, agilni omladinac. Potsekcija nastoji da među članstvom drži veđar i mladenački život. Koliko ova Sekcija djeluje pozitivno na članstvo vidi se po tom što se opaža življe kretanje intenzivniji rad u društvenom životu. Opaža se u novije vrijeme da postoji veće zanimanje za predavanja i sastanke. Tako je eto komemoracija bazovičkih žrtava bila veoma lijepo posjećena, a isto tako uspjela je i komemoracija za Vladimira Gortana. Nu najbolje je ipak uspio sastanak sa predavanjem »Procedura kod političkih prekršaja i izvršenje kazne u Italiji«, što ga je održao jedan naš politički kažnjenik.

Izletnička potsekcija priredila je više manjih izleta u Zagrebačku okolicu.

Sekcija je bila zastupana na većim priredbama Saveza. Tako je Sekcija bila zastupana na idejnom tečaju u Ljubljani, na taboru u Črnomlju i na kongresu Saveza u Ljubljani. Tajnik svršava svoj izvještaj sa molbom, da članstvo nastavi sa započetim radom. Upozorava članstvo, da složno pregne na rad, jer će samo u slozi i uzajamnom radu naša omladina u Zagrebu postići uspjeh.

Nakon izvještaja tajnika dana je razrješnica starom odboru i izabran je novi odbor. Na čelu novog odbora stoji Stevo Terpin a ostali odbornici jesu: Žerjal Stan-

ko, Miljavac Ante, Hladnik Franjo, Udovič Rudi, Tanković Pašo i Djoniketi Marijo. U revizionom odboru su: Renko Rado, Ričič Ante i Maretić Josip.

U eventualijama govorilo se među ostalim i o osnivanju pjevačkog zbora, pa je ovaj glavni sastanak nakon toga zaključen u najljepšem redu.

SASTANAK DRUŠTVA »ISTRA«

Prošle nedjelje održavao se u prostorijama društva »Istre« u Zagrebu članski sastanak, kojem je prisustvovao lijepi broj članova. Društveni pretsjednik g. Ivan Stari izvjestio je članove o djelovanju društva u posljednje vrijeme. Sadašnja je uprava konstatirala da je društvo zaista sposobno za rad i napredak, što se naročito opaža porastom broja članova i povećanjem ubrane članarine. Rad u omladinskoj sekciji je u ljetno doba malo jenjao, ali zadnja dva sastanka sa primjermim predavanjima privukla su lijepi broj omladinaca, kod kojih interes za društveni rad raste. Oni su najviše na okupu, pa osim sastanaka i predavanja priređuju i zajedničke izlete te prisustvuju korporativno svim manifestacijama, kojima smatraju da su po svojim nacionalnim, omladinskim i emigrantskim osjećajima pozvani. Sekcija za međusobnu pomoć počela je lijepo djelovati. Predma je njezino djelovanje tekao u početku, postavljeno na solidnu bazu prikuplja u svoja pojedina kola (posmrtno, besposleničko i bolesničko kolo) sve veći broj članova, koji u ovoj sekciji vide svoju vlastitu korist. Društvo je pokrenulo akciju da se osnuje i pjevački zbor te našlo u tu svrhu i prostorije, gdje bi se vježbalo. Ne bude li težih zapreka doskora će početi vježbati i pjevački zbor te će se tako udovoljiti davnoj želji mnogih članova. Najbolnija naša rana je socijalni otkles. Bolna ne po poslovanju već po nemogućnosti da udovolji svim potrebama. Dnevno stizavaju novi emigranti iz Istre i iz drugih krajeva. Skoro svi su besposleni i bez sredstava. U društvenom prenoćištu može da nadje sklonište samo ograničeni broj. Kudkod se obračamo za pomoć nailazimo na teške prilike jer su posvuda potrebe velike, a sredstva vrlo ograničena. Moramo se pouzdati sami u sebe pa je zato i pretsjednik apelirao na prisutne da po svojim silama pomognu socijalni otkles i time najpotrebnijima među nama.

U daljnjem toku sastanka pojedini su članovi davali razne korisne savjete za uspješnije djelovanje i tražili razjašnjenja o radu u samom društvu u pitanjima koja interesiraju sve članove kao i o pojedinim zaključcima na kongresu Saveza u Ljubljani. Sastanak je trajao preko 2 sata.

STATISTIČKI ARCI

Društvo »Istra« pozivlje sve Istrane, (članove i nečlanove) koji stanuju u Zagrebu, a nijesu još ispunili upitne statističke arke da dodju u tajništvo društva, Boškovičeva 40 da ispune te arke. Ovi arci nemaju samo momentanu statističku vrijednost već i praktičnu vrijednost za kasnije. Često se događa da naši emigranti trebaju dokumente od svojih općina ili župa koje im iz razumljivih razloga ne šalju. U takvim slučajevima nadomještavaju te dokumente potvrde izdane od društva »Istra«. — »Istra« može da izda uvjerenja samo za one emigrante, koji su zabilježeni u statističkim arcima. Drugim riječima ova statistika služi kao matična knjiga naših emigranata. Oni koji stanuju izvan Zagreba gdje nema nijednog emigrantskog društva mogu se pismeno obratiti na društvo pa ćemo im biti poslani tiskani arci da ih ispune i kasnije vrate društvu.

POČETAK RADA U DRUŠTVU »ISTRA« NA SUŠAKU

U nedjelju dne 29. o. m. u 9 sati prije podne održana je u prostorijama Sokolskog doma prva zajednička sjednica upravnog odbora »Istre« i Jugoslavenske Matice. Na toj sjednici konstituirao se je upravni odbor »Istre« i izabrao je neke pododbore i radne sekcije. Odbornici obih organizacija iznesli su svoja gledišta o programu rada i o načinu provadjanja tog rada s obzirom na važnost kraja djelovanja i posebnih prilika mjesta. Zaključeno je da se osnuje prva podružnica u Kastvu. Nakon sjednice oba odbora pošla korporativno na komemoraciju za blagopok. prof. Vjekoslava Spinčića, koja je održana prigodom 85. obljetnice njegovog rođenja u dvorani Jadran-kina. Spomen-slovo održao je emigrant prof. Ante Šepić. — (Op. ur. Izvještaj o samoj komemoraciji donijeli smo u prošlom broju).

OSOBNJE VIJESTI

Dr. Petar Kirac, perovodja gradskog načelstva na Sušaku, iz Medulina u Istri, vjenčao se nedavno sa gđicom Ivkom rođ. Marjetić nastavnicom građanske škole. Čestitamo!

V nedjelju 5. t. m. se je poročil član društva »Tabor« u Kamniku tov. Čičigaj Valentin iz Solkana z gospodično Danico Lepej iz Duplice pri Kamniku. Društvo »Tabor« u Kamniku iskreno čestita.

POŠILJAJTE NAROČNINO

PISMO S KRASA

S Krasa smo prejeli pismo, ki sicer ne pove v bistvu ničesar novega, a je samo na sebi dovolj zanimivo in vredno, da ga v glavnem priobčimo. Iz njega lahko razberemo, kakšen je danes položaj na Krasu in kako živi naše ljudstvo. (Op ur.)

Sežana, v oktobru. Sežana je dobila čisto drugo lice kot ga je imela. Italijanski jezik se širi z vso bohotnostjo tako, da je postalo njeno zunanje lice že čisto italijansko. Slovenska govornica se skriva le še v kmečnih domovih, v bajtah, tistih bajtah, ki jih je Kosovel tolikokrat opeval v svojih pesnih. In v teh bajtah vlada danes glad. Nasprotno pa je ob glavni cesti precej bogatih trgovin in uradov, kjer se italijanskim nastavljenecem in uradnikom ne godi na račun našega ljudstva ravno slabo in ki si na vso moč trudijo prikazati Sežano »italijansko«.

† ANA BRADAMANTE

Pula, novembra. — Pred nekoliko dana umrla je u Stinjanu kod Pule Ana Bradamante. Dugo je vremena болоvala. Najteže joj je bilo, što joj je najmiliji sin Mihovil već 4 godine u tamnici, osuđen od specialnog tribunala na 12 i pol godina robjice. Nije se tužila toliko na svoje fizičke bolove koliko na krutu sudbinu svog dragog Mičela. Nije mogla ni da ga posjeti u zatvoru, jer je skoro sve vrijeme otkako je njezin sin bio zatvoren, ležala u krevetu. Molila je da joj sina premjestite iz Volterre, gdje se sada nalazi u kakav bliži zatvor, da ga barem vidi prije smrti, ali joj molbi nisu udovoljili. Teško joj je bilo kad je čula da su se neki drugovi njezinog sina vratili iz zatvora uslijed amnestije, a on još uvijek čami, jer mu kazna po amnestiji nije toliko snižena, da bi bio mogao izaći na slobodu. — Ispačenoj duši Ane Bradamante nek je pokoj vječni!

»DOM MLADE ITALIJANKE« V GORICI

Dne 3. novembra je bila v Gorici blagoslovitev »Doma mlade Italijanke«, ki je prizidan »Domu Babilje«. Za to slovesnost je prispel iz Rima predsednik društva »Babilje« za vso Italijo Renato Ricci. Nastanil se je v hotelu »Alla Posta«. Od tu so ga spremlili predstavniki goriških oblastev prefekt Introna, pokrajinski fašistični tajnik Avenanti in drugi, v občinski dom. V sprejemnici so ga pričakovali župan senator Bombi, podprefekt Ercolani, divizionar general Monti ter upravitelj goriške nadškofije gosp. Sirotti. V sejni dvorani je pozdravil gosta župan, nato so vsi odšli v Dom Mlade Italijanke. Blagoslovil ga je upravitelj goriške nadškofije Sirotti.

MUSSOLINJEVI GOVORI

Te dni bo izišla velika zbirka vseh važnih govorov, ki jih je imel Mussolini. Predsednik ministrskega sveta sam je napisal predgovor za to knjigo.

KOROŠKI VEČER V LJUBLJANI

V soboto dne 4. t. m. je Klub koroških Slovencev priredil družabni večer v dvorani Delavske zbornice. Prireditelj je bila dobro obiskana, poleg Korošcev se je zbralo precej domačinov in tudi naši emigranti so se odzvali v lepem številu. Prireditelj je otvoril z lepim nagovorom g. Tomažič, ki je dejal, da je plebiscit velikega pomena za naš narod na Koroškem, ker se je z njim prvič javno izjavil, da pripada k Slovincem in južnim Slovanom. — Sledila je recitacija, nakar je dr. Bajič pokazal Koroško v okviru mednarodnega problema. Med drugim je dejal, da je bil izid plebiscita skoro razumljiv vsled povojnih in mednarodnih zmešnjav in pa radi premajhnega zaupanja v lastne sile. Za njim je povzel besedo univ. prof. dr. Kušej, ki je govoril o mednarodnem pravnem položaju Koroške. Opisal je juridične obveznosti Nemške Avstrije, glede zaščite manjšin, po mirovni pogodbi St. Germaina. Primerjal je stanje Nemcev Jugoslaviji in našo manjšino na Koroškem v šolskem jezikovnem vprašanju. Klubov zbor je zapel nekaj lepih koroških narodnih pesmi, in je za izvajanje žel priznanje občinstva kot tudi orkester na kar je sledil res prisrčen družaben večer.

POMEN ISTARSKIM ŽRTVAMA U DUBROVNIKU.

Na centralnom groblju na Boninovu izvršena je na Svi svete poslije podne veličanstvena komemoracija istarskih žrtava. Sokolsko društvo sa svim svojim kategorijama i glazbom, te omladinsko društvo »Nova Jugoslavija«, pošli su korporativno na groblje da izvrše pomen svojim umrlim članovima. Poslije toga Sokolsko društvo i omladinsko društvo »Nova Jugoslavija« sa mnoštvom svijeta krenulo je do improviziranog humka, koji je u centralnom groblju na Boninovu podignut pred četiri godine, a na kome se dižu četiri crna krsta bez svakog naslova. Govorio je član uprave Sokolskog društva direktor dubrovačke preparandije g. Novak Bukvič. Njegov vrlo lijepi i temperamentni govor učinio je dubok dojam na sve prisutne. Muzika je zatim intonirala jednu nadgrobnicu, a iz redova mnoštva paljene su svijeće i postavljeno cvijeće koje je sve sasvim prekrilo humac.

Vlada proslulega fašističnoga centuriona Graziolija zapuša sledove vsepovsod. Vendar pa samo zunanje sledove, ki pa niso in tudi ne bodo prodrli v duše naših ljudi. Ne bojimo se tega. Skoro bolj nevarna je bila neka »signorina«, ki ni nikoli pokazala svoje prave strani in je vedno nihala. Nikoli se ni mogel človek zanesti nanjo. Oračala se je po vetru. Zato nam danes tudi ni žal za tiste ljudi, ki jih je pridobila. Žal nam je le, da gradi fašizem na teh ljudeh vse svoje načrte, in so ti njegovo orodje v borbi proti ostalim zavednim tržanom. Lahko verujemo v tiste bajte, ki so skrivte za visokim hišami naših odpadnikov, tiste bajte, ki so krite s slamo ali škrlami in v katerih je danes glad in obup, da bodo vedno čuvali in ohranile našo besedo, ki je danes zaničevana in zatirana. Ljudstvo teh sežanskih in drugih bajt pa išče in pričakuje rešitve od ostalega poštenega sveta.

SMRT MLADOG ISTARSKOG GRADITELJA

U nedjelju je pokopan na zagrebačkom Mirogoju mladi istarski graditelj Josip Radoslavič. Neumoljiva smrt otela ga je životu nakon duge i teške bolesti u dobi od 25 godina. Kao djak i omladinac bio je među prvima. Vijest o njegovoj preranoj smrti duboko je rastužila ne samo njegovu rodbinu nego i brojne drugove i znance koji su ga poznavali i cijenili.

Njegovu sprovodu prisustvovali su brojni zagrebački Istrani, stariji i omladina. Na grobu se s pokojnikom oprostio u ime društva »Istra« omladinske sekcije i kolega iz nedavnog zajedničkog doba školovanja graditelj Ribarič.

Neka mu je laka ova zemlja koja mu zamjenjuje istarsku grudul!

Naše saučesče njegovim roditeljima, braći i rodbini.

BLAGOPOK PROF. VJEKOSLAV SPINČIĆ

Veliki dobrotvor Jugoslavenske Matice. Blagopokojni prof. Vjekoslav Spinčić uvijek je podupirao Jugoslavensku Maticu i moralno i materijalno. U svojoj velikoj ljubavi do svoje Istre želio je da ostane njezinim dobrotvorom i poslije svoje smrti. Oporučno je ostavio Jugoslavenskoj Matici u Zagrebu legat od 10.000 (deset hiljada) dinara. Gospodja Jelka Sever r. Spinčić, supruga ravnatelja drž. zanatske škole u Sušaku, isplatila je u ime svoje i ostalih subaštinika Jugoslavenskoj Matici spomenuti legat.

U smislu društvenih pravila blagopokojni prof. Vjekoslav Spinčić postao je velikim dobrotvorom Jugoslavenske Matice u Zagrebu, koja mu duguje trajnu zahvalnost. Banovinski odbor Jugoslavenske Matice u Zagrebu izrazuje duboku zahvalnost gospodji Jelki Sever i ostaloj rodbini velikog pokojnika. Diplomom velikog dobrotvora poslao je odbor gdje Sever na uspomenu svetla imena blagopok. Vjekoslava Spinčića.

Slava Velikom dobrotvoru Jugoslavenske Matice blagopokojnom prof. Vjekoslavu Spinčiću!

ZIVIANIJEV SPOMENIK STRAŽIJC

St. Peter, oktobra. — Spomenik miličniku Zivianiju, postavljen u Strženu pri Košani je zastražen noć in dan. Stražijo ga patrolje miličnikov iz Košane in Ribnice, ki se menjavajo vsaki dve uri. Poleg miličnikova stražijo včasih tudi karabinerji iz Košane iz St. Petra.

NA NAŠE POZIVE

za podmirenje zaostale pretplate odazvali su se neki naši pretplatnici, ali još uvijek ne toliko, ni iz daleka, koliko bi se moglo s pravom očekivati, kad se radi o jednom ovakvom listu, kakva je naša »Istra«. Nije potrebno isticati da nam naši neredoviti pretplatnici nanose nepotrebne materijalne troškove, od čega u prvom redu imate štete sam list, koji bi se mogao kudikamo bolje razviti, kad bi svaki naš pretplatnik vršio savjesno svoju dužnost. Ali ono što je dosada propušteno može se lako nadoknaditi uz malo dobre volje i minimum požrtvornosti koje kod nikoga od nas ne smije manjkati, kad se radi o našim općim najopravdanijim interesima.

Prijatelji i pretplatnici lista, a pogotovo oni koji su u zaostatku sa članarinom, vršite svoju dužnost prema listu »Istra«!

UPRAVA LISTA »ISTRA«

U FOND »ISTRE«

Kompara Franc. starešina suda,		
Vransko	D	50.—
Grubišić Anton, Beograd		20.—
Udruženje Jugosl. iz Istre, Trsta, Gorice i Zadra — Zemun		
za rasprodani blokovi		500.—
U prošlom broju objavljeno		26.822.35
UKUPNO	D	27.392.35